

“

GAZETECİLİK

ALANINDA ULUSLARARASI ARAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRMELER

Aralık 2024

EDİTÖR

DOÇ. DR. AYŞE ÇATALCALI CEYLAN

”

Genel Yayın Yönetmeni / Editor in Chief • C. Cansın Selin Temana

Kapak & İç Tasarım / Cover & Interior Design • Serüven Yayınevi

Birinci Basım / First Edition • © Aralık 2024

ISBN • 978-625-5955-29-6

© copyright

Bu kitabın yayın hakkı Serüven Yayınevi'ne aittir.

Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz, izin almadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

The right to publish this book belongs to Serüven Publishing. Citation can not be shown without the source, reproduced in any way without permission.

Serüven Yayınevi / Serüven Publishing

Türkiye Adres / Turkey Address: Kızılay Mah. Fevzi Çakmak 1. Sokak

Ümit Apt No: 22/A Çankaya/ANKARA

Telefon / Phone: 05437675765

web: www.serüvenyayınevi.com

e-mail: serüvenyayınevi@gmail.com

Baskı & Cilt / Printing & Volume

Sertifika / Certificate No: 47083

GAZETECİLİK

Alanında Uluslararası Araştırma ve Değerlendirmeler

ARALIK 2024

EDİTÖR

DOÇ. DR. AYŞE ÇATALCALI CEYLAN

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1

AFET HABERCİLİĞİ ARAŞTIRMALARINDA KÜRESEL EĞİLİMLER

<i>İbrahim Etem ZİNDEREN</i>	1
<i>Aslıhan ZİNDEREN</i>	1

BÖLÜM 2

GAZETECİLİK EĞİTİMİNDE VERİ GAZETECİLİĞİ DERSİ ÜZERİNE
BİR DEĞERLENDİRME

<i>Sevda Ünal</i>	19
<i>Filiz Yıldız</i>	19

BÖLÜM 3

GELENEKSELDEN DİJİTALE HABER MERKEZLERİNİN DÖNÜŞÜMÜ:
BROADCAST NEWS FİLMİNDE HABER MERKEZLERİNİN TEMSİLİ

<i>Kenan ATEŞGÖZ</i>	37

BÖLÜM 1

AFET HABERCİLİĞİ ARAŞTIRMALARINDA KÜRESEL EĞİLİMLER

İbrahim Etem ZİNDEREN¹

Aslıhan ZİNDEREN^{**}

¹ Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, ibrahim.zinderen@atauni.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2921-4857

^{**} Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, aslihan.cezik@atauni.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6761-4160

GİRİŞ

Afet haberciliği, gerçekleşmiş, gerçekleşmekte olan veya gelecekte gerçekleşme olasılığı bulunan doğal ya da insan kaynaklı afetlere ilişkin haber ve bilgilerin toplanması ve sunulması süreci olarak tanımlanmaktadır (Houston vd., 2019). Bu süreçte, özellikle afet sırasında doğru ve hızlı bilgilendirmenin sağlanması, haber etiği ilkeleri çerçevesinde hareket edilmesi, hayati bir önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra, henüz gerçekleşmemiş ancak gerçekleşme riski bulunan durumlar için medya, bilgilendirme işlevini üstlenerek toplumu, önleyici ve koruyucu tedbirler almaya teşvik edebilmektedir. Afet haberciliği; kriz iletişimi, afet iletişimi, kamu yararı ve etik gibi pek çok önemli konuyu kapsayan çok boyutlu bir alan olarak öne çıkmaktadır. Bu geniş kapsam, gazetecilere yalnızca bilgi aktarma sorumluluğu değil, aynı zamanda toplumu bilinçlendirme ve kriz anlarında rehberlik etme görevini de yüklemektedir. Afet haberciliğinin sahip olduğu çok boyutluluk ve gazetecilere düşen kritik rol, konunun akademik çalışmalarda da dikkat çeken bir inceleme alanı haline gelmesini kaçınılmaz kılmaktadır.

Çalışma, afet haberciliği alanında yapılan akademik literatürü bibliyometrik yöntemlerle analiz ederek alandaki genel eğilimleri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Analizde kullanılan veriler Lens veri tabanından elde edilmiştir. Lens, küresel patent verilerine ve çok çeşitli akademik yayınlara ulaşılabilecek, küresel bilgiyi keşfetmeyi, analiz etmeyi ve haritalamayı oldukça kolaylaştıran çok büyük ve kapsamlı bir veri tabanıdır (The Lens, 2024). Çalışmada analiz edilecek verileri belirlemek amacıyla Lens veri tabanında anahtar kelime taraması yapılmış, dahil etme ve hariç tutma kriterleri uygulanmış, bu doğrultuda Dergi Makalesi, Kitap, Kitap Bölümü ve Konferans Bildiri Makalesi ile sınırlandırılan 216 akademik çalışma analiz edilmiştir.

Bibliyometrik yöntemde başvurulmuş analiz noktaları arasında yayın sayıları ve yıllara göre değişimi, yayın türleri, ülkeler, kurumlar, en çok atıf alan yazarlar ve dergiler ile anahtar kelime analizleri yer almaktadır (bkz. Budak, 2023; Tiryaki, 2023; Khairullina vd., 2023; İli ve Bakar, 2024; Feng, 2024). Ayrıca, araştırmacılar arasındaki iş birlikleri ve disiplinler arası çalışmalar da incelenmektedir. Bu çerçevede çalışmada, daha önceki çalışmalardan referansla, söz konusu kategoriler ışığında analizler gerçekleştirilmiş ve aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- Yayınların yayın türlerine göre dağılımı nasıldır?
- Yayınların yıllara göre dağılımı nasıldır?
- Yayınların ülkelere göre dağılımı nasıldır?
- En verimli üniversiteler hangileridir?
- En fazla yayın yapılan dergiler hangileridir?

- Yayınların çalışma konularına göre dağılımı nasıldır?
- Yayınların çalışma alanlarına göre dağılımı nasıldır?
- Yayınlarda en fazla kullanılan anahtar kelimeler nelerdir?
- Yayınlardaki iş birlikleri nasıldır?
- Yayınlarda en fazla atıf alan yazarlar kimlerdir?

Bu araştırma, afet haberciliği alanındaki araştırma eğilimlerini ortaya koyarken, akademik literatürün geliştirilmesine ve yeni içgörülerin ortaya çıkarılmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

AFET HABERCİLİĞİ

Afetler, insan hayatı, altyapı ve ekonomi açısından toplumlar üzerinde derin ve sarsıcı etkiler bırakan olaylardır (Altay & Green, 2006). Deprem ve kasırga gibi doğal afetlerden, yangın ve patlama gibi insan kaynaklı afetlere kadar, dünyanın her yerinde insan hayatını tehdit eden çeşitli afetler yaşanmaktadır. Bu afetler, fiziksel, sosyal, psikososyal, sosyodemografik, sosyoekonomik ve politik sonuçlar doğurabilmektedir (Cutter, & Emrich, 2005). Bu yönüyle afetler, haber değeri niteliği taşıyan olaylardır (Yell, 2012). Dolayısıyla medya, genellikle afetlerin insan ve çevre üzerindeki etkilerine odaklanma eğilimindedir. Ayrıca afet haberleri, büyük oranda güncel afetlere odaklanmaktadır (Houston vd., 2012). Afet haberleri, empati ve öfke gibi duyguları tetiklese de gelecekte benzer olayları önleyebilecek veya hafifletebilecek eylemlerin önünü açmaktadır (Pantti & Wahl-Jorgensen, 2007). Bu yönüyle gazeteciler, doğal afetlerde müdahale ve iyileştirme aşamalarının en önemli tanığı olmanın yanı sıra, bu sürecin kamuoyuna duyurulmasında kilit bir rol oynamaktadır (Valenzuela vd., 2017). Dolayısıyla günümüzde hem doğal hem de insan kaynaklı afetler, insan yaşamında yıkıcı etkiler yaratmaya devam ederken, bu süreçte gazetecilere hayati roller düşmektedir. Bu durum, afet haberciliğini sürekli olarak gündeme taşımaktadır.

Afet dönemlerinde toplumun bilgi ve iletişim ihtiyacının merkezinde gazeteciler yer almaktadır. Gazeteciler, afet öncesinde ve afet sonrasında bilgi sağlama görevleriyle kritik bir rol üstlenir. Bununla birlikte gazeteciler ve medya kuruluşları, yalnızca haber vermekle sınırlı olmayan, çok yönlü sorumluluklar taşımaktadır. Afetler hakkında haber yapmak, olayla ilgili bilgi edinmeyi, öğrenilenleri aktarmayı, gazetecileri olay yerine göndermeyi, bağlam bilgisi sağlamayı, bilgileri doğrulamayı, söylentileri veya yanlış haberleri düzeltmeyi ve ek materyaller toplamayı içerebilir. Bu süreç, gazeteciliğin temel ilkelerini kapsamaktadır (Houston vd., 2019). Bununla birlikte uyarılar yapmanın ve olayları rapor etmenin ötesinde, gazeteciler ayrıca afet riskini azaltma ve hazırlık süreçlerini inceleme, uzun vadeli iyileşmeyi kolaylaştırma ve bireyler ile topluluklar arasında dayanıklılığı artırma görevlerini de üstlenebilmektedir.

(Houston vd., 2019). Veil (2012), bir afet durumunda gazetecilerin rollerini şöyle sıralamaktadır:

- Kaynak yöneticisi (müdahale ve kurtarma çalışmaları için gönüllü ve bağış toplamaya yardımcı olur),
- Kamu güvenliği görevlisi (krizle ilişkili riski sınırlamak için uyarılar sağlar),
- Kamu savunucusu (az temsil edilen nüfuslara ve sorunlara dikkat çeker),
- Duygusal destek sistemi (kriz sırasında bir topluluk duygusu yaratır),
- Politika alanında acil durum yönetiminin önemini artırmada bir katalizör (ele alınması gereken bütçe ve politika sorunlarına dikkat çeker.).

Gazeteciler, afet dönemlerinde hem önemli rolleri hem de büyük sorumlulukları üstlenirler. Özellikle 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli yaşanan depremler, medya ve gazetecilerin afet dönemlerindeki görev ve sorumluluklarını bir kez daha gündeme getirmiştir. Bu bağlamda, Medya Okuryazarlığı Araştırmaları Dergisi, *Türk medyasının 6-21 Şubat tarihleri arasındaki habercilik pratiklerini değerlendirerek; akademi, sivil toplum ve medya dünyasından altmış aşkın uzmanın katkılarıyla "Afet Haberciliği Rehberi"*ni hazırlamıştır (medyaokuryazari.org, 2023). Söz konusu rehber, gazetecilere afet dönemlerinde yol gösterecek ilkeleri "İnfodemi ve Afet Haberciliği", "Can Güvenliğini Korumak", "İnsan Haysiyetini Gözeten Habercilik", "Toplumsal Direnci Güçlendirmek" ve "Habercileri ve Haberciliği Desteklemek" başlıkları altında sıralamıştır. Hazırlanan bu rehber, afet haberciliğinde gazetecilerin sahip olması gereken profesyonel ve etik sorumlulukları vurgulamaktadır.

YÖNTEM

Bibliyometri, çeşitli disiplinlerde araştırmalara ilişkin nicel tespitlerde bulunabilmek için makale, yazar ve dergi düzeyi gibi yayın verilerinden hareketle yapılan bir analiz yöntemidir (Mering, 2017). Bu yöntem, bir konuya ilişkin eğilimlerin yanı sıra disiplinlerin ve araştırmacı ağlarına yönelik gelişimin çeşitli kategoriler bağlamında saptanmasını desteklemekte; tespit etme ve üretkenliği ölçme işleviyle bilim dünyasına değer katmaktadır. Bibliyometrik analiz ile veri tabanlarından toplanan veriler, çeşitli görselleştirme yöntemleriyle anlatılabilmektedir. Bu yönüyle bilimsel çalışmaların, yapısal ve dinamik yönlerini açığa çıkaran bibliyometrik analiz, bilimsel anlamda önemli işlevlere sahiptir (Okubo, 1997; Martínez-López vd., 2018; Noor vd., 2020; Okumuş, 2021: 205). Dolayısıyla bibliyometrik analiz, mevcut durum tespitlerinin yanı sıra, bu tespitlerden yola çıkarak potansiyel konu ve alanlarda çalışma içgörüsüne zemin oluşturmakta ve önemli araştırma fırsatları yaratabilmektedir (Hu, vd., 2016). Hızla artan araştırma hacmi ve çeşitliliği, bibliyometrik analizi her

geçen gün daha popüler ve etkili bir yöntem haline getirmektedir (Hajkowicz, vd., 2023).

Bu çalışmada, belirlenen arama kriterleri ekseninde bibliyometrik analiz yöntemi kullanılmıştır. Analiz için veriler Lens veri tabanından çekilmiştir. Lens, gerek akademik gerekse patent literatürünü bünyesinde barındıran ücretsiz bir platformdur. 1998’de patent tabanlı bir veri tabanı olarak faaliyetlerine başlayan bu platform, daha sonra PubMed, CrossRef ve Microsoft Academic Graph başta olmak üzere çeşitli sağlayıcıların akademik literatürünü veri tabanına çekmeye başlayarak oldukça geniş bir indeksleme yapmaya başlamıştır (Penfold, 2020). Lens, 2024 yılının son çeyreğinde 272 milyondan fazla bilimsel çalışma, 155 milyondan fazla küresel patent kaydı, 495 milyondan fazla patent dizisi barındırmaktadır. Ayrıca platform, bilgiyi üreten kişiler ve kurumlar ile bunlar arasındaki bağlantıları içeren zengin ve ücretsiz bir meta verinin yanı sıra (The Lens, t.y.; Hajkowicz, vd., 2023), veri tabanlı çeşitli analiz kategorileri ve bu kategorilere ilişkin görselleştirme seçenekleri sunmaktadır.

Web of Science (WoS), Scopus, ve Google Scholar gibi iyi bilinen veri tabanlarının bibliyometrik haritalama için bilimsel çalışmalarda daha yaygın olarak kullanılmasına karşın, Lens’in birçok araştırmacı için nispeten yeni bir araç olması (Hajkowicz, vd., 2023; Waltman, 2016) ve oldukça geniş bir veri tabanına sahip olması, bu çalışmada bibliyometrik analiz için Lens veri tabanının seçilmesinde etkili olmuştur. Bu doğrultuda Lens platformunda, “Scholarly Works (Akademik Çalışmalar)” panelinde yapılandırılmış arama motoruna “disaster news (afet haberleri)”, “disaster journalism (afet gazeteciliği)” anahtar kelimeleri girilmiştir. Ancak bu çalışmalar yayın türü olarak dergi makalesi, kitap, kitap bölümü ve konferans bildirisi ile sınırlandırılmış; veri seti, tez, ön baskı, kitap kılavuzu ve bilinmeyen olarak sınıflandırılan kategoriler kapsam dışı bırakılmıştır. Alan ve konu filtrelemesi olmaksızın yapılan arama sonucunda toplam 216 akademik çalışmanın olduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda 216 akademik çalışmanın bibliyometrik analizi için veriler, Lens veri tabanından export edilerek “.csv” formatında indirilmiştir. İlgili akademik çalışmalara ilişkin Lens platformunun sunduğu ve export edilen dosyaya dahil edilen veri kategorileri Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1: Veri kategorileri

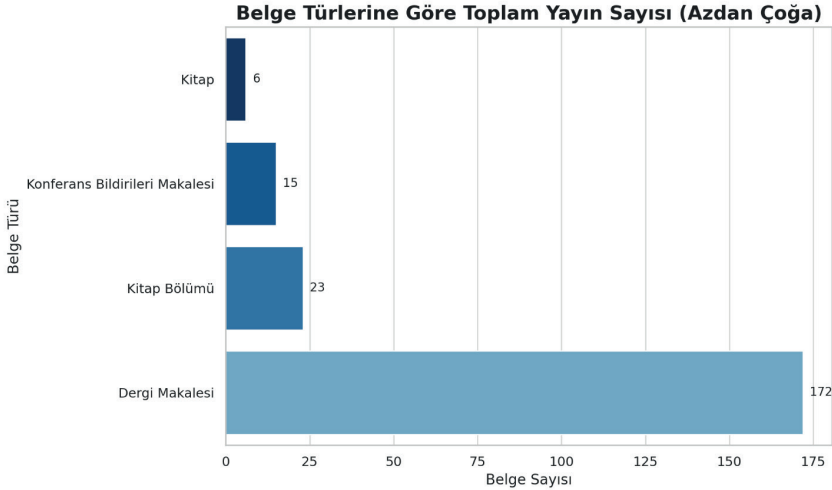
216 Akademik Çalışmanın Export Panelinden Alınan Veri Kategorilerine İlişkin Filtreler	
Lens ID	Keywords
Title	MeSH Terms
Date Published	Chemicals
Publication Year	Funding
Publication Type	Source URLs

Source Title	External URL
ISSNs	PMID
Publisher	DOI
Source Country	Microsoft Academic ID
Author/s	PMCID
Abstract	Citing Patents Count
Volume	References
Issue Number	Citing Works Count
Start Page	Is Open Access
End Page	Open Access License
Fields of Study	Open Access Colour

Bibliyometrik ağ analizi ve görselleştirmeleri için VOSviewer (Version 1.6.18) paket programında Lens verilerini destekleyen panelden dosya seçimi gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Lens platformunda bulunan Analyses panelinden, filtrelemeler doğrultusunda platformun sunduğu birtakım veriler ve bu verilere dayalı görselleştirmeler alınmıştır. Diğer yandan çalışmada, veri görselleştirme ve metin düzenleme konularında OpenAI tarafından geliştirilen yapay zekâ destekli bir modelden (ChatGPT 4o) yararlanılmıştır.

BULGULAR

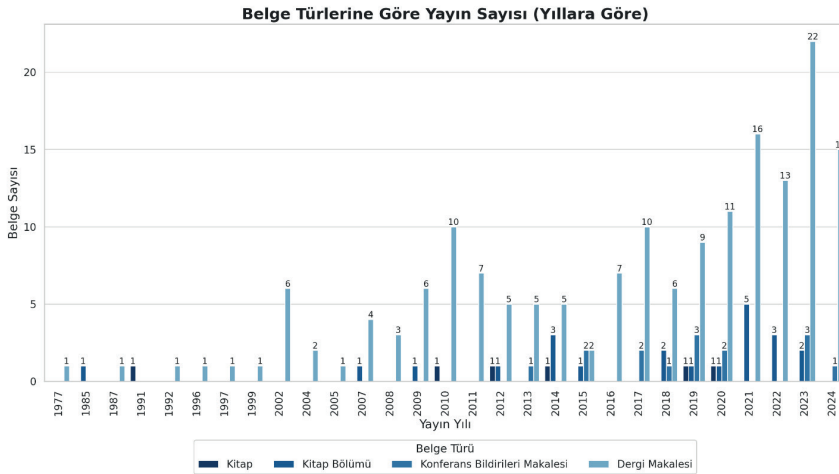
Bu başlık altında, dahil etme ve hariç tutma kriterleri çerçevesinde Lens veri tabanından erişilen akademik yayınlara ilişkin verilerin analizine ve bulgulara ilişkin veri görselleştirmelerine yer verilmektedir.

Şekil 1: Afet haberciliğine ilişkin akademik yayınların yayın türlerine göre dağılımı

Şekil 1. İncelendiğinde, en fazla sayıda belge türünün dergi makalesi olduğu görülmektedir. Buna göre, afet haberciliği ile ilgili toplamda 172 maka-

le yayınlanmıştır ve makaleler yayın türleri içerisinde büyük bir çoğunluğu oluşturmaktadır. Bu durum, afet haberciliği araştırmalarında hakemli dergi makalelerinin bilimsel katkıda baskın bir rol oynadığını göstermektedir. Diğer belge türlerine bakıldığında, kitap bölümleri 23 yayımla ikinci sırada yer almaktadır. Konferans bildirileri ise toplamda 15 yayımla daha sınırlıdır. Bildiriler, afet haberciliğinin akademik etkinliklerde tartışıldığını gösterse de dergi makalelerine kıyasla daha az tercih edilmiş durumdadır. Son olarak, kitaplar 6 yayımla en düşük belge türünü oluşturmaktadır. Bu durum, afet haberciliğiyle ilgili kapsamlı kitap çalışmalarının sınırlı olduğunu gösterirken, bu tür çalışmaların daha geniş ve derinlemesine bir inceleme fırsatı sunabileceğinden, bu yayınların teşvik edilmesi gerekliliğine işaret etmektedir. Genel olarak, afet haberciliği çalışmalarının büyük ölçüde dergi makalelerine yoğunlaştığı, kitap ve konferans bildirilerinin ise daha az sayıda yer aldığı görülmektedir.

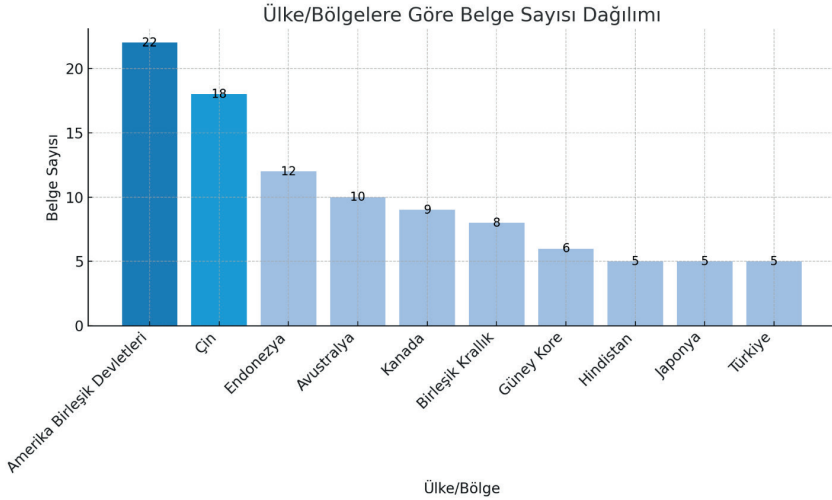

Şekil 2: Belge türlerine göre afet haberciliğine ilişkin akademik yayınların yıllara göre dağılımı

Yıllara göre afet haberciliğiyle ilgili yayınlanan belgelerin dağılımı Şekil 2'de gösterilmektedir. Buna göre, 1970'lerden günümüze doğru bir analiz yapılmakta ve yıllar içinde farklı belge türlerinde nasıl bir artış yaşandığı ortaya konulmaktadır. 1977'den 2000'li yılların başına kadar yayın sayısının oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Bu dönemde sadece birkaç dergi makalesi ve kitap bölümü bulunmaktadır. 2002 yılından itibaren belgelerde bir artış gözlemlenmektedir. Ancak bu artış 2010 yılında sonra daha belirgin olmaya başlamıştır. Özellikle 2018'den sonra yayınların büyük bir ivme kazandığı ve diğer yıllara kıyasla 2023 yılının, yayın sayısı bakımından en yüksek olduğu yıl olduğu dikkat çekicidir. Ayrıca 2010 yılında makale türündeki yayınların sayısı artmış, sonraki yıllarda düşüş olmuştur. Ancak 2018 yılı sonrasında ciddi bir artış gözlenmiştir. Bu durum, yayın sayısında hiçbir belge türünde yıldan yıla

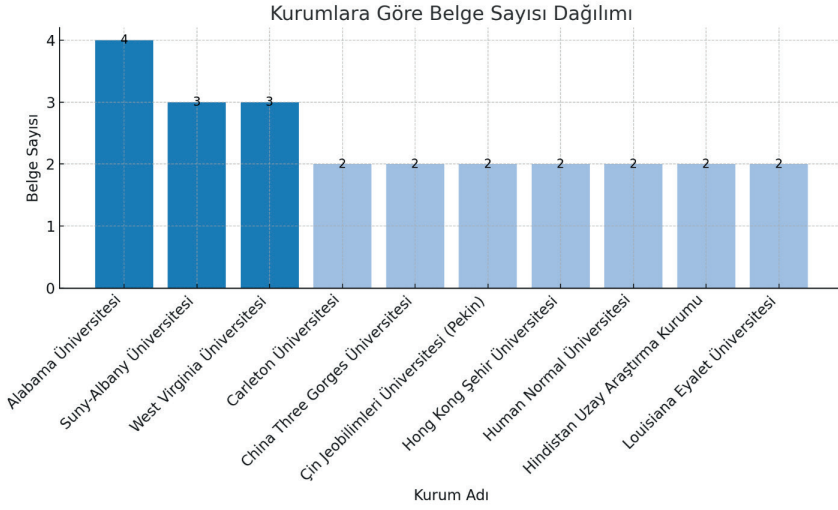
düzenli bir artış olmadığını, yayın sayılarına ilişkin dalgalı bir seyir izlendiğini göstermektedir.

Dergi makalesi, en fazla yayın yapılan belge türü olarak dikkat çekmektedir. Daha sınırlı sayıda bulunan kitap bölümü ve konferans bildirileri, son yıllarda artış göstermiştir. Kitap ise en az yayın yapılan kategoridir. Genel olarak yıl bazında bakıldığında 2002 yılında yayın sayısında belirgin bir sıçrama olduğu ve bu sıçramada dergi makalelerinin öne çıktığı görülmektedir. 2015 yılı itibariyle ise yayınlarda çeşitliliğin arttığı, 2020 sonrasında da tüm belge türlerinde akademik üretkenliğin artması dikkat çekmektedir. 2020 ve sonrasında, özellikle COVID-19 pandemisi ve iklim değişikliği gibi küresel olayların etkisiyle afet haberciliği konusuna ilginin artmış olabileceği düşünülmektedir. Genel olarak, afet haberciliği ile ilgili bilimsel üretim, 2010 sonrası dönemde hızla artmış, 2023 yılında ise zirve noktasına ulaşmıştır. Bu artış, konunun akademik çevrelerde giderek daha fazla ilgi görmeye başladığını göstermektedir.

Şekil 3: Afet haberciliğine ilişkin akademik yayınların ülkelere göre dağılımı

Şekil 3'te afet haberciliğine ilişkin akademik yayınların ülkelere göre dağılımını gösterilmektedir. En fazla akademik yayın Amerika Birleşik Devletleri'nde üretilmiştir. Bu durum, ülkenin afet haberciliği alanındaki araştırmalarda lider bir konumda olduğunu ortaya koymaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'ni Çin takip etmektedir. Endonezya, Avustralya, Kanada ve Birleşik Krallık afet haberciliği alanında araştırma üretiminde birbirine yakındır. Güney Kore, Hindistan, Japonya ve Türkiye'nin ise daha düşük bir katkı sunduğu görülmektedir. Bununla birlikte söz konusu ülkeler afet haberciliği çalışmalarının artışında potansiyel barındırmaktadır.

Şekil 4: Afet haberciliğine ilişkin akademik yayınların üniversitelere göre dağılımı

Şekil 4'e göre, University of Alabama, en fazla akademik yayına sahip kurum olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, üniversitenin afet haberciliği alanındaki akademik katkısının güçlü olduğunu göstermektedir. University of Alabama'yı Sun Yat-sen University ve West Virginia University takip etmektedir. Diğer üniversitelere bakıldığında ise yakın yayın oranlarına sahip farklı coğrafyalarda yer alan kurumlar olduğu görülmektedir. Ayrıca, Indian Space Research Organisation gibi araştırma odaklı kurumların da listeye dahil olması dikkat çekicidir. Bu dağılım, afet haberciliği üzerine akademik çalışmaların belirli üniversiteler ve araştırma kurumları tarafından yoğunlaştırıldığını, ancak bu katkıların farklı ülkelerdeki kurumlara da yayıldığını göstermektedir. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve Çin merkezli üniversitelerin ön planda olduğu görülmektedir.

2 Disaster Prevention and Management: An International Journal	4 Disasters	2 English Education and Applied Linguistics Journal (EEAL Journal)	2 Humanities and Social Sciences Communications	2 International Handbook of Disaster Research
2 International Journal of Disaster Risk Reduction	3 International Journal of Disaster Risk Science	2 International Journal of Mass Emergencies & Disasters	2 Journal of psycholinguistic research	2 Journalism & Mass Communication Quarterly
2 Korean Journal of Broadcasting and Telecommunication Studies	2 Lecture Notes in Computer Science	2 Media International Australia	2 Modern Linguistics	7 Natural Hazards
2 Nature	2 Newspaper Research Journal	2 Oil and Water	2 Proceedings of the 2019 3rd International Conference on Education and Multimedia Technology - ICEMT 2019	3 SSRN Electronic Journal

>8

0

Şekil 5. Afet haberciliğine ilişkin akademik yayınların bilimsel dergilere göre dağılımı

Şekil 5. İncelendiğinde, en fazla yayının yer aldığı derginin Natural Hazards olduğu görülmektedir. Bu dergi, afetler ve doğal tehlikeler konusuna odaklanan çalışmalarıyla dikkat çekmektedir. Dergi, bu alanda yoğun bir akademik katkı sağlamaktadır. Disasters dergisi, ikinci sırada yer almaktadır. Bu dergi, afet yönetimi, risk azaltma ve toplumsal etkiler üzerine yayımlanan çalışmalarıyla önemli bir yayın olarak dikkat çekmektedir. Diğer dergiler arasında Disaster Prevention and Management, International Journal of Disaster Risk Reduction, Journalism & Mass Communication Quarterly ve Media International Australia gibi yayınlar yer almakta ve afet haberciliğine çeşitli disiplinlerden katkı sunmaktadır. Bu dağılım, afet haberciliği çalışmalarının farklı bilimsel alanlarda yayımlandığını ve multidisipliner bir nitelik taşıdığını göstermektedir. Özellikle afet yönetimi, iletişim, sosyal bilimler ve doğa bilimleri çerçevesinde bilimsel yayınlar dikkat çekmektedir.

5 Arts and Humanities (miscellaneous)	9 Atmospheric Science	23 Communication	5 Computer Networks and Communications	7 Computer Science Applications
8 Cultural Studies	7 Earth and Planetary Sciences (miscellaneous)	11 General Earth and Planetary Sciences	8 General Medicine	7 General Social Sciences
7 Geography, Planning and Development	6 Global and Planetary Change	5 Hardware and Architecture	9 Information Systems	7 Language and Linguistics
7 Linguistics and Language	5 Safety Research	5 Sociology and Political Science	5 Software	7 Water Science and Technology

>20.5 0

Şekil 6: Afet haberciliğine ilişkin akademik yayınların çalışma konularına göre dağılımı

Şekil 6’da afet haberciliğine ilişkin akademik yayınların çalışma konularına göre dağılımını gösterilmektedir. En fazla yayın sayısına sahip çalışma alanının “İletişim” (Communication) olduğu görülmektedir. Bu durum, afet haberciliği çalışmalarının iletişim bilimleri çerçevesinde yoğunlaştığını göstermektedir. Görsel, genel olarak incelendiğinde, afet haberciliği çalışmalarının çok disiplinli bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. İletişim bilimleri başta olmak üzere, doğa bilimleri, teknoloji, sosyal bilimler ve sağlık alanları, bu çalışmalarda önemli bir yer tutmaktadır.

27 Advertising	22 Artificial intelligence	32 Business	67 Computer science	19 Emergency management
24 Engineering	36 Geography	21 History	39 Journalism	27 Law
22 Linguistics	36 Media studies	25 Natural disaster	22 News media	19 Philosophy
65 Political science	35 Psychology	50 Public relations	21 Social media	37 Sociology

>59.5 0

Şekil 7. Afet haberciliğine ilişkin akademik yayınların çalışma alanlarına göre dağılımı

Şekil 7’ye bakıldığında, en fazla yayının yer aldığı çalışma alanının Bilgisayar Bilimleri (Computer Science) olduğu görülmektedir. Bu durum, afetlerin teknolojik boyutunu ve bilgisayar destekli analiz araçlarının önemini ortaya koymaktadır. Özellikle yapay zekâ, veri analitiği ve dijital iletişim sistemleri afet yönetimi ve habercilikte kritik bir rol oynamaktadır. İkinci sırada Siyaset

Bilimi (Political Science) yer almaktadır. Bu alan, afetlerin yönetimi, politik karar süreçleri ve kriz anında devlet politikalarının analizine odaklanmaktadır. Afetlerin toplumsal ve siyasi etkileri, akademik tartışmalarda önemli bir yer tutmaktadır. Halkla İlişkiler (Public Relations) ve Gazetecilik (Journalism) alanları da öne çıkan diğer çalışma konularıdır. Bu durum, afet haberlerinin kamuoyuna duyurulmasında medya, halkla ilişkiler ve iletişim stratejilerinin ne denli etkili olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra Medya Çalışmaları (Media Studies), Psikoloji ve Sosyoloji gibi alanlarda da dikkate değer sayıda yayın bulunmaktadır. Bu çalışma alanları, afetlerin bireysel ve toplumsal düzeyde yarattığı psikolojik ve sosyal etkileri analiz etmektedir. Diğer önemli alanlar arasında Reklamcılık (Advertising), Yapay Zeka (Artificial Intelligence), Doğal Afetler (Natural Disaster) ve Sosyal Medya (Social Media) yer almaktadır. Genel olarak, afet haberciliğine yönelik çalışmaların teknoloji, iletişim, sosyal bilimler ve doğa bilimleri gibi çok farklı disiplinlerde ele alındığı görülmektedir. Bu durum, afet haberciliği konusunun geniş bir akademik ilgi alanına sahip olduğunu göstermektedir.

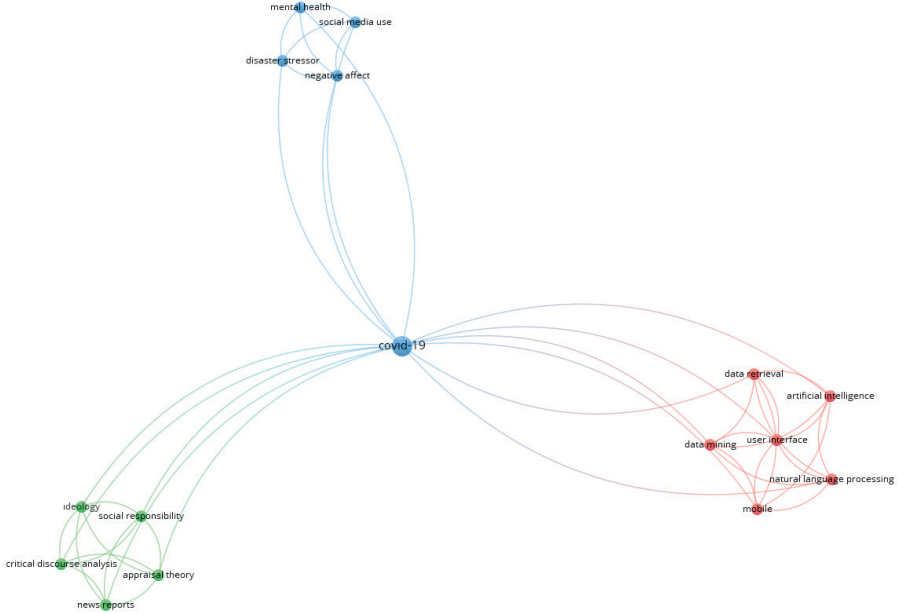

Şekil 8: Afet haberciliğine ilişkin akademik yayınlarda en çok kullanılan anahtar kelimelerin dağılımı

Araştırmada en çok kullanılan anahtar kelimeleri belirlemek amacıyla metin verilerine dayalı bir harita oluşturmak için VOSviewer programında 'author keywords'e bakılmıştır. Şekil 8'de en çok kullanılan anahtar kelimeler kelime bulutu olarak verilmektedir. Ayrıca anahtar kelimelerin birbiri ile bağlantısını gösteren ağ haritası Şekil 9'da verilmiştir. Buna göre COVID-19 anahtar kelimesinin 15 farklı anahtar kelime ile birlikte kullanılması dikkat çekicidir.

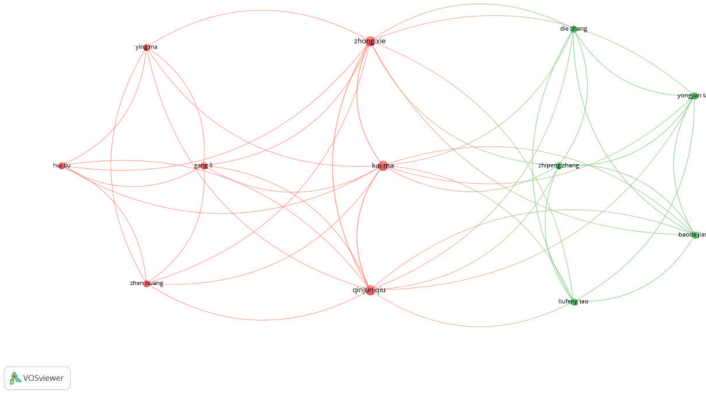
Kelime bulutu görseli, afet haberciliği üzerine yapılan akademik çalışmalarda en sık kullanılan anahtar kelimelerin dağılımını göstermektedir. Görselde, COVID-19 en çok öne çıkan kavram olarak belirginleşmiş ve pandemi

döneminin akademik çalışmalarda önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Afet (Disaster) ve Afet Haberciliği (Disaster News) gibi kavramlar da sıkça kullanılan diğer anahtar kelimelerdir. Empati (Empathy), Bağış (Charitable Giving), Eleştirel Söylem Analizi (Critical Discourse Analysis) ve Gündem Belirleme (Agenda Setting) gibi kavramlar afet haberciliğinin sosyal yönüne ve medya boyutuna işaret etmektedir. Ayrıca Kriz (Crisis), Yapay Zekâ (Artificial Intelligence), Veri Madenciliği (Data Mining) ve İklim Değişikliği (Climate Change) gibi modern teknolojiler ve küresel sorunlarla ilişkili anahtar kelimeler de ön plana çıkmaktadır.

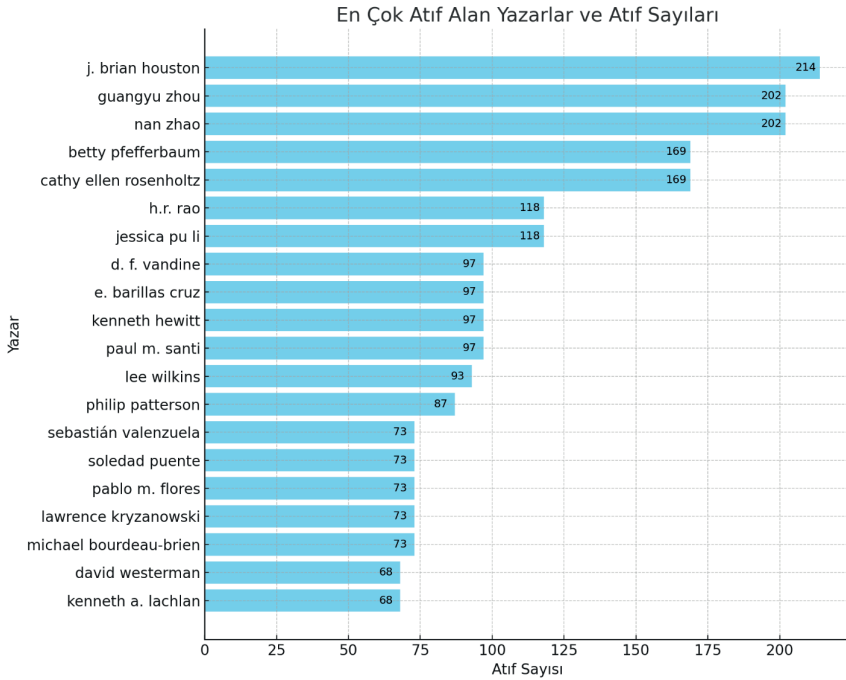
Şekil 9: Afet haberciliğine ilişkin akademik yayınlarda en çok kullanılan anahtar kelimelerin ağ haritası

Şekil 9'da verilen ağ haritası, COVID-19 anahtar kelimesinin farklı kavramlarla olan ilişkisini görselleştirmektedir. Harita incelendiğinde, COVID-19 merkezi bir konumda yer almakta ve toplam 15 farklı anahtar kelimeyle bağlantı kurduğu görülmektedir. Bu bağlantılar, çalışmaların disiplinler arası bir etkileşim içinde olduğunu göstermektedir.

Şekil 10: Afet haberciliğine ilişkin akademik yayınların yazar ilişkisi ağ haritası

Şekil 10'da yer alan ağ haritası farklı yazarlar arasındaki iş birliği ve ilişki ağını ortaya koymaktadır. Bu harita, afet haberciliği üzerine yapılan akademik çalışmalarda yazarlar arasındaki iş birliğinin önemli olduğunu ve belirli yazarların merkezi bir rol üstlendiğini göstermektedir.

Şekil 11: Çalışmalarda en çok atıf alan yazarlar

Çalışma kapsamında en çok atıf alan yazarlara yönelik bir tablo oluşturmak amacıyla analiz tipi co-authorship, analiz birimi ise authors seçilmiştir. Bir kaynağın en az belge sayısı 1, bir kaynağın en az atıf sayısı ise 2 olarak belirlenmiş ve program kriterleri çerçevesinde 464 yazardan 267 sonuç çıkmıştır. En çok atıf alan yazarlar ve atıf sayıları Şekil 11'de gösterilmektedir. Şekilde öne çıkan isimler ve atıf sayıları dikkat çekici bir sıralama oluşturmaktadır. Buna göre J. Brian Houston 214 atıf ile zirvede yer alırken Guangyu Zhou, Nan Zhao, Betty Pfefferbaum, ve Cathy Ellen Rosenholtz'un en fazla atıf alan ilk beş yazar içinde olduğu görülmektedir. Bu veriler, afet haberciliğine ilişkin akademik çalışmalarda söz konusu yazarlara ait eserlerin geniş bir araştırma topluluğu tarafından kullanıldığını göstermektedir.

SONUÇ

Afet haberciliğini merkeze alan bu çalışmada, bibliyometrik analiz yöntemi ile niceliksel bir analiz gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede afet haberciliğine ilişkin akademik çalışmalarda küresel araştırma eğilimlerinin ortaya konulması hedeflenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, afet haberciliğinin akademik literatürde giderek artan bir ilgi gördüğünü göstermekle birlikte, bu alandaki çalışmaların son yıllarda belirgin bir ivme kazandığını ortaya koymaktadır. Yıllara göre yayın sayılarına ilişkin veriler, 1970'lerden günümüze kadar olan süreçte afet haberciliğiyle ilgili yayınlarda ciddi bir artış yaşandığını göstermektedir. Özellikle 2010 yılından itibaren gözlemlenen bu artış, yayın sayılarına ilişkin dalgalı bir seyir izlendiğini gösterse de bilimsel üretimlerin zaman içinde giderek arttığını ve 2023 yılı itibarıyla zirve noktasına ulaştığını göstermektedir. Bu eğilim, küresel ölçekte afetlerin ve bu afetlere ilişkin medyanın rolünün akademik çevrelerde daha fazla incelendiğini ortaya koymaktadır. Makalelerin bu alandaki en baskın belge türü olması, dergi yayınlarının bilimsel tartışmalara katkıda merkezi bir rol oynadığına işaret etmektedir. Ülkeler bazında yapılan analizler, afet haberciliği üzerine en fazla akademik çalışmanın Amerika Birleşik Devletleri'nde üretildiğini, Çin'in ise bu alanda ikinci sırada yer aldığını göstermiştir. Diğer yandan Endonezya, Avustralya, Kanada ve Birleşik Krallık gibi ülkelerin de dikkat çekici katkılar sunduğu görülmüştür. Bununla birlikte Türkiye gibi bazı ülkelerin mevcut katkılarının daha sınırlı olduğu, ancak bu alanda potansiyel taşıdığı anlaşılmaktadır. Kurum düzeyinde ise University of Alabama gibi üniversitelerin öncü konumda olduğu ve afet haberciliği araştırmalarına yoğun akademik katkılar sağladığı tespit edilmiştir. Afet haberciliği çalışmalarının yayımlandığı dergilere bakıldığında ise, bu alandaki yayınların farklı bilimsel disiplinlere yayıldığı görülmektedir. Diğer taraftan medya ve iletişim odaklı dergiler, bu alandaki çalışmaların çok disiplinli doğasını destekler niteliktedir. Anahtar kelime analizleri, afet haberciliği araştırmalarında COVID-19 pandemisinin etkisinin belirgin bir şekilde öne çıktığına işaret etmektedir. Dolayısıyla pandemi döneminin, bu alandaki akademik üretimi hızlandırdığı, toplumsal, insani ve teknolojik boyutlara

odaklanan çalışmaların yoğunlaşmasına neden olduğu görülmektedir. Aynı zamanda anahtar kelimeler, afet haberciliğine ilişkin çalışmaların iletişim bilimleri, sosyal bilimler ve teknoloji gibi farklı alanlarla etkileşim içinde olduğunu göstermektedir. Yazarlar arasındaki iş birliği analizleri, afet haberciliği alanında belirli araştırmacıların merkezi bir rol üstlendiğine işaret etmektedir. Ağ haritaları ise bu alandaki çalışmaların geniş bir iş birliği ağına dayandığını ve disiplinler arası etkileşimin güçlü olduğunu göstermektedir.

Çalışma kapsamında elde edilen veriler ve bu veriler üzerinden yapılan analizler, genel olarak afet haberciliği alanındaki akademik çalışmaların, küresel olayların etkisiyle giderek daha fazla önem kazandığını göstermektedir. Araştırma sonuçları, bu alandaki bilimsel üretimlerin artış eğilimi gösterdiğini, çok disiplinli bir yapıya sahip olduğunu ve küresel iş birliğine dayandığını ortaya koymaktadır. Sadece kriz anlarının aktarımı ile sınırlı olmayan afet haberciliği, gelecekte benzer olayları önleyebilecek veya hafifletebilecek eylemlerin önünü açmaktadır. Bu yönüyle, afetlerin toplumsal, politik ve teknolojik boyutlarının derinlemesine incelendiği bir araştırma alanı olarak gelecekte de önemini korumaya devam edecektir.

KAYNAKÇA

- Altay, N., & Green, W. G. (2006). OR/MS research in disaster operations management. *European Journal of Operational Research*, 175(1), 475–493. <https://doi.org/10.1016/j.ejor.2005.05.016>
- Budak, E. (2023). Gazetecilik eğitimi konusunda yapılan araştırmalar üzerine bibliyometrik bir analiz. *SDÜ İFADE*, 5(2), 94–108.
- Cutter, S. L., & Emrich, C. (2005). Are natural hazards and disaster losses in the U.S. increasing? *Eos*, 86 (October), 381–396. <https://agupubs.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1029/2005EO410001>
- Feng, S. (2024). Health journalism: A bibliometric analysis of research themes and future directions. *Frontiers in Communication*, 9, Article 1400753. <https://doi.org/10.3389/fcomm.2024.1400753>
- Hajkowicz, S., Sanderson, C., Karimi, S., Bratanova, A., & Naughtin, C. (2023). Artificial intelligence adoption in the physical sciences, natural sciences, life sciences, social sciences and the arts and humanities: A bibliometric analysis of research publications from 1960–2021. *Technology in Society*, 74, Article 102260. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2023.102260>
- Houston, J. B., Pfefferbaum, B., & Rosenholtz, C. E. (2012). Disaster News: Framing and Frame Changing in Coverage of Major U.S. Natural Disasters, 2000–2010. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 89(4), 606–623. <https://doi.org/10.1177/1077699012456022>
- Houston, J. B., Schraedley, M. K., Worley, M. E., Reed, K., & Saidi, J. (2019). Disaster journalism: Fostering citizen and community disaster mitigation, preparedness, response, recovery, and resilience across the disaster cycle. *Disasters*, 43(3), 591–611.
- Hu, Q., Khosa, S., & Kapucu, N. (2016). The intellectual structure of empirical network research in public administration. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 26(4), 593–612. <https://doi.org/10.1093/jopart/muv032>
- İli, B., & Bakar, H. (2024). Veri gazeteciliğine yönelik araştırmaların bibliyometrik analizi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 11(2), 607–626. <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.1430017>
- Khairullina, E. R., Kosarenko, N. N., Chistyakov, A. A., Erkiada, G., Vaskova, L. B., & Kotina, V. P. (2023). A comprehensive bibliometric analysis of information and communication technologies in science education. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 19(10), em2343. <https://doi.org/10.29333/ejmste/13652>
- Martínez-López, F. J., Merigó, J. M., Valenzuela-Fernández, L., & Nicolás, C. (2018). Fifty years of the *European Journal of Marketing*: A bibliometric analysis. *European Journal of Marketing*, 52(1-2), 439–468. <https://doi.org/10.1108/EJM-11-2017-0853>

- Medyaokuryazari.org. (2023). *Afet haberciliği rehberi*. https://medyaokuryazari.org/wp-content/uploads/2023/02/Afet_Haberciligi_Rehberi.pdf
- Mering, M. (2017). Bibliometrics: Understanding Author-, Article- and Journal-Level Metrics. *Serials Review*, 43(1), 41–45. <https://doi.org/10.1080/00987913.2017.1282288>
- Noor, S., Guo, Y., Shah, S. H. H., Nawaz, M. S., & Butt, A. S. (2020). Bibliometric analysis of social media as a platform for knowledge management. *International Journal of Knowledge Management*, 16(3), 33–51. <https://doi.org/10.4018/IJKM.2020070103>
- Okubo, Y. (1997), “Bibliometric Indicators and Analysis of Research Systems: Methods and Examples”, *OECD Science, Technology and Industry Working Papers*, No. 1997/01, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/208277770603>.
- Okumuş, M. (2021). Toplumsal değişim bağlamında dijital diplomasi. In A. Zinderen (Ed.), *Dijital sosyoloji çalışmaları* (ss. 189-218). Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Pantti, M., & Wahl-Jorgensen, K. (2007). On the political possibilities of therapy news: Social responsibility and the limits of objectivity in disaster coverage. *Studies in Communication Review*, 1(1), 3–25.
- Penfold, R. (2020). Using the Lens Database for staff publications. *Journal of the Medical Library Association*, 108(2), 341–344. <https://doi.org/10.5195/jmla.2020.918>
- The Lens. (n.d.). What is The Lens? Retrieved from <https://about.lens.org/what/>
- Tiryaki, S. (2023). Riskler ve olanaklar arasında dijital ebeveynlik: Bibliyometrik bir analiz. *TRT Akademi*, 8(19), 746–765.
- Valenzuela, S., Puente, S., & Flores, P. M. (2017). Comparing disaster news on Twitter and television: An intermedia agenda-setting perspective. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 61(4), 615–637. <https://doi.org/10.1080/08838151.2017.1344673>
- Veil, S. R. (2012). Clearing the Air: Journalists and Emergency Managers Discuss Disaster Response. *Journal of Applied Communication Research*, 40(3), 289–306. <https://doi.org/10.1080/00909882.2012.679672>
- Waltman, L. (2016). A review of the literature on citation impact indicators. *Journal of Informetrics*, 10(2), 365–391. <https://doi.org/10.1016/j.joi.2016.02.007>
- Yell, S. (2012). Natural disaster news and communities of feeling: The affective interpellation of local and global publics. *Social Semiotics*, 22(4), 409–428. <https://doi.org/10.1080/10350330.2012.693295>

BÖLÜM 2

GAZETECİLİK EĞİTİMİNDE VERİ GAZETECİLİĞİ DERSİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME¹

Sevda Ünal²

Filiz Yıldız³

1 Bu makale 15-17 Mayıs 2024 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen 11. Uluslararası İletişim Günleri adlı etkinlikte sözlü bildiri olarak sunulmuş ve özeti sempozyum bildiri özet kitabında basılmış "Gazetecilik Eğitiminde Veri Gazeteciliği Dersi Üzerine Bir Değerlendirme" başlıklı bildirinin tamamlanmış halidir.

2 Doç.Dr. Sevda Ünal, Çukurova Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, Genel Gazetecilik Anabilim Dalı, sevdnl@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2754-4780

3 Doç.Dr. Filiz Yıldız, Çukurova Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, Basın Yayın Tekniği Anabilim Dalı, yildizfiliz2000@yahoo.com, ORCID:0000-0002-1206-4314

GİRİŞ

Dijitalleşme olgusu; haber ekosistemini, dolayısıyla haber odalarının yapısını, habercilik uygulamalarını ve haberin yer aldığı platformları etkilemiştir. Dijital iletişim teknolojilerinin bireysel habercilik olanaklarını genişletmesi, kullanıcı türevli içeriklerin medya kuruluşlarının haber akışında giderek daha fazla yer bulması, bağımsız iş yapma modellerinin yaygınlaşması ve büyük veriye dayalı habercilik gibi yönelimler bir yandan gazetecilik öğrencileri ve mezunlar için sahada yeni fırsatlar yaratırken diğer yandan yeni yetenek ve becerilere sahip olmayı zorunlu kılmaktadır (Yıldız ve Ünal, 2023). Haber ekosisteminde beliren bu yeni yönelimler ve iş yapma biçimlerindeki dönüşümün gazetecilik eğitimindeki yansımaları alanın tartışmalı konuları arasında yer almaktadır (Heravi ve Lorenz, 2020; Kirchhof, 2022; Hossain ve Wenger, 2024; Dinçer, 2024). Türkiye’de de gazetecilik bölümlerinde haber ekosisteminde yaşanan değişime kayıtsız kalınmadığı gözlenmektedir. Bunun en önemli göstergesi habercilik eğitimi veren bölümlerde eğitim içeriklerinde güncellemeye gidilmesidir. Web tasarımı, kodlama, dijital gazetecilik uygulamaları, haberde yapay zekâ uygulamaları, veri gazeteciliği gibi dersler gazetecilik eğitiminde giderek öne çıkmaktadır (Ünal, 2022).

Gazetecilikte yaşanan pek çok değişime rağmen, gazeteciliğin temel görevi aynı kalmıştır: haberleri izleyicilerle ve medya kullanıcılarıyla paylaşmak. Bu amaçla, gazeteciler ve editörler haberleri gözlemek, bağlam içinde yorumlamak ve bilgiyi yapılandırılmış ve sunulabilir bir haber hikayesi haline getirmek için çalışmaktadırlar. Özellikle veri gazeteciliğinde, büyük veri seti kaynaklarının araştırılmasına ve kullanılmasına daha fazla önem verilmektedir. Gazeteciliğin temel ilkeleri aynı kalmakla birlikte, veri gazeteciliğinde haber üretim süreci büyük veri kümeleriyle çalışmak, verilerin doğru yorumlanması, yapılandırılması, görselleştirilmesi ve haber hikayesinin parçası olarak sunulması şeklindedir. Sayısal veriler haber için bir temel oluşturmaktadır. Haber hikayesine dönüştürme süreci sayılar verilerin anlamlandırılması sürecini içermekte, anlamlandırma haber hikayesinin temelini oluşturan sayısal verilerin görselleştirilmesi veya grafiksel gösterimleri yoluyla gerçekleştirilmektedir. Buna karşılık, veri toplama ve analiz süreci editoryal faaliyetler olarak görüldüğünde, hangi veriye ulaşılabileceği, kaynağın nasıl seçileceği, kaynağın güvenilirliği, verilerin hedef kitleyle paylaşılıp paylaşılmayacağı ve hangi verilerin kullanılması gerektiği gibi soruların ele alınması elzem hale gelmektedir. Gazetecinin yetkinliği ve teknolojiyi etkin kullanma becerisi, veri seçiminden analize kadar üretim sürecini önemli ölçüde etkilemektedir. Hikâye anlatımı ise verileri doğru yorumlama, haber çerçeveleri oluşturma ve hangi verilerin vurgulanacağına karar verme gibi beceriler gerektirmektedir. Bir haber hikayesi oluştururken, haber çerçevesini, haberde nelerin vurgulanacağını belirlemek, ikincil ve üçüncül verileri düzenlemek, veri noktaları arasındaki ilişkileri anlamak ve bilgilerin genel tutarlılığını ve bütünlüğünü

incelemek temel hususlardır. Verilerdeki tutarsızlıkları veya boşlukları tespit etmek, etkili bir haber metni üretmek için kritik önemdedir. Bir diğer önemli husus da gazetecinin yanlış bilgilendirme, hızlı veri değişiklikleri veya yanlışlıklar gibi riskleri ele alarak doğrulama mekanizmalarını bağımsız olarak uygulama becerisidir. Muhabirler ellerindeki verilerin güçlü ve zayıf yönlerini değerlendirebilmeli, doğruluk ve güvenilirlikten emin olmak için alternatif veri setleriyle çapraz referans yapmalıdır.

Veri gazeteciliği habercilerin veriye erişim, erişilen verinin doğruluğunu kontrol etme, veriyi filtreleme, analiz etme, görselleştirme ve hikâyeye dönüştürme süreç ve yöntemlerini bilme ve uygulama konusunda çoklu becerilere sahip olmasını gerektirmektedir (Yıldız & Ünal, 2023). Dolayısıyla veri gazeteciliği eğitimi temel olarak büyük veri ile haber yapma tekniklerinin öğretilmesine dayalı bir içerik ve ders planına sahip olmalı, veriye erişme, veriyi filtreleme, görselleştirme ve hikâyeleştirme aşamalarını kapsayan süreçlere ilişkin teorik bilgi ve uygulamaları içermelidir. Bu çalışma dijitalleşmenin gazetecilik eğitimine yansımalarını veri gazeteciliği dersleri üzerinden incelemeyi ve gazetecilik programı müfredatlarında veri gazeteciliğinin mevcut koşullarını saptamayı amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında şu sorulara yanıt aranmıştır:

- Türkiye’deki gazetecilik bölümleri, veri gazeteciliği derslerini müfredatlarına ne ölçüde entegre edebilmiştir?
- Veri gazeteciliği eğitimi kapsamında ne tür sorun ve zorluklarla karşılaşılmaktadır?

Çalışmada öncelikle veri gazeteciliğinin tanımı yapılarak veri gazeteciliğinin kapsamı, veri gazeteciliğinde kullanılan teknik ve teknolojiler hakkında bilgi verilmektedir. Veri gazeteciliğine yönelik akademik çalışmaların ne zaman ve nasıl başladığı açıklanarak önce dünyadaki veri gazeteciliği eğitimi örnekleri hakkında yapılan çalışmalara ardından Türkiye’deki veri gazeteciliği eğitimiyle ilgili alanyazındaki çalışmalara yer verilmiştir.

Veri Gazeteciliği ve Veri Gazeteciliği Eğitimi

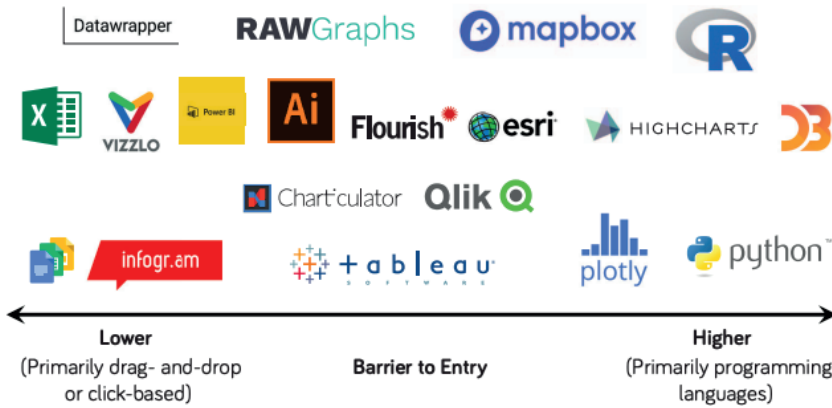
Günümüz gazetecilik uzmanlık alanlarından biri olarak tanımlayabileceğimiz veri gazeteciliğinin tanımı ve kapsamı konusunda bir uzlaşma bulunmamaktadır (Ramsälve ve ark., 2024; Royal, 2017; Lewis, 2021). Amanda Ramsälve ve ark.na (2024, s.6308) göre veri gazeteciliğine ilişkin tanımlardaki muğlaklık veri gazeteciliğinin farklı biçimlere sahip olmasından ve farklı bilgi birikimi gerektiren alanları bir araya getirmesinden kaynaklanmaktadır. Lars Rinsdorf and Raoul Boers (2016) veri gazeteciliğini “*veri yapısındaki anlamlı örüntüleri tespit etmek için (yarı) otomatikleştirilmiş yöntemler kullanarak açık veri setlerini analiz ederek ilgili toplumsal eğilimler hakkında içgörüler elde eden niteliksel olarak yeni bir habercilik yolu*” (s.1) şeklinde tanımlarlar.

Verilerden hikâye oluşturma sürecine dayalı veri gazeteciliği araç ve uygulamaları teknolojik gelişmelere paralel olarak değişip dönüşmektedir yani dinamiktir. Bu nedenle hem eğitimci hem de haberci teknolojik gelişmeleri yakından takip ederek yeni eğilimlerden haberdar olmalıdır. Hızlı bir şekilde yaygınlık kazanan veri gazeteciliği 2014 yılından itibaren dünya çapındaki anaakım medyanın habercilik pratiklerine yerleşmeye başlamıştır.

Veri gazeteciliği alanında akademik çalışmalar özellikle Wikileaks sızıntıları sonrası artış göstermeye başlamıştır. Wikileaks tarafından 2010 yılında gizli statüsündeki ABD ordusuna ait Afganistan ve Irak savaş belgelerinin sızdırılması sonucunda ortaya çıkan hacimli veriyi analiz etmek için farklı ülkelerden gazeteciler bir araya gelerek günlerce çalışmışlar, veri analiz ve görselleştirme programları aracılığıyla belgelerdeki bilgileri ayırıştırıp, konulara göre sınıflandırmışlar ve habere dönüştürmüşlerdir. 2010 yılından itibaren veri gazeteciliğine ilişkin artmaya başlayan akademik çalışmalar 2014-2015 yıllarında ciddi bir artış göstermiş, 2015-2016'da ise 2010 yılından itibaren başlayan artış tepe noktaya ulaşmıştır. (Bhaskaran ve ark., 2024, s.727).

Veri analiz ve görselleştirme araçları da teknolojik gelişmelerle paralel olarak değişmiş, yapay zeka destekli görselleştirme uygulamaları eski uygulamaların yerini almaya başlamıştır. Jonathan A. Schwabish (2021) veri gazeteciliğinde, veriyi doğru araçlar kullanarak nasıl görselleştireceğimiz, hikayemizi oluştururken kullanacağımız grafiklerin doğru seçimi yani mesajımızı doğru bir şekilde iletecek görsel seçiminin nasıl olması gerektiğini örneklerle anlatmaktadır. Resim 1'de Schwabish (2021) veri analiz ve görselinde kullanılan araçları sıralamaktadır.

Resim 1. Veri gazeteciliği araçları (Schwabish, 2021, s.398).

Charles Berret ve Cheryl Phillips (2016) veri gazeteciliğini tanım, kapsam ve kullanılan araç ile uygulamalar açısından dört temel alana ayırarak açık-

lamaktadırlar (Tablo 1.). Veri raporlama aşaması verilere erişme, erişilen verilerin temizlenmesi ve analiz edilmesi süreci oluşturmaktadır. Bu aşama bilgiye dayalı olup, erişilen bilginin doğruluğu sorgulanmaktadır. Bu aşamada veri çekme, temizleme ve analiz etmeye olanak sağlayan uygulamaları kullanabilmek önemlidir. İkinci aşama, veri görselleştirme aşamasında okuyucuların görseller aracılığıyla haber hikayesini ortaya çıkarması amaçlanmaktadır. Bu görselleri oluşturmada temel kodlama becerilerini ve görselleştirme programlarını kullanmayı bilmek gereklidir. Özellikle görsellerin etkileşimli olması okuyucunun habere yönelik ilgisini artırmaktadır. Tablo 1.'de yeni gelişen gazetecilik teknolojileri başlığında yer verilen drone gazeteciliği, sensör gazeteciliği ile artırılmış gerçeklik teknolojilerinin kullanımı sağladığı farklı formatlardaki içerik ve görsellerle haber anlatısını zenginleştirmektedir. Dördüncü kategoride yer verilen hesaplamalı gazetecilik türü ise daha çok yeni teknolojilerin kullanımına dayalıdır. Bu gazetecilik türünde büyük veri ve yapay zekanın veri gazeteciliğine eklenmesine olanak sağlayan algoritma ve makine öğrenimi teknolojisi öne çıkmaktadır.

Tablo 1. Veri gazeteciliğinin dört temel alanı (Berret ve Phillips, s.17-19'den aynen alınmıştır).

Alan	Tanım	Kapsam	Teknik ve Teknolojiler
Veri Raporlama	Gazetecilik hikayelerinin anlatılmasında kullanılmak üzere verilerin elde edilmesi, temizlenmesi ve analiz edilmesi.	• Gazetecilik hikayeleri yazmak için bilgisayar destekli raporlama veya analiz kullanmak, • Philip Meyer tarafından tanıtıldığı şekliyle, sosyal bilim araştırma yöntemlerinin gazetecilik yararına kullanılması da dahil olmak üzere hassas gazetecilik uygulamaları, • Keşif ve analizde kullanılmak üzere verilerin görselleştirilmesi, haritalama ve grafikleme, • Gazetecilik hikayeleri yazmak için veri elde etmek ve analiz etmek için programlama.	• Veriler için müzakere etmek amacıyla kamu kayıtları yasasına başvurulması, • Web kazıma araçlarını ve tekniklerini kullanma (araçlardan Python programlama dili bilgisine kadar değişir), • İlişkisel veritabanı yazılımı kullanma (Microsoft Access'ten MySQL'e kadar değişebilir), • İstatistiksel kavramları ve istatistiksel paketlerle yazılım veya programlama dillerini anlama (SPSS veya R diğerleri arasında), • Haritalama ve görselleştirme araçlarını ve yazılımlarını kullanma (Tableau, Esri haritalama yazılımı, QGIS, Google Fusion).

Alan	Tanım	Kapsam	Teknik ve Teknolojiler
Veri görselleştirme ve interaktifler	Dijital yayıncılık için kod (HTML/CSS/JavaScript/jQuery) kullanmanın yanı sıra etkileşimli gazetecilik çalışmaları oluşturmak için programlama ve veritabanı yönetimi. Bu, geleneksel veri gazeteciliği tanımlarının dışında kalan tasarım çalışmalarıyla örtüşmektedir. Ancak görselleştirmeler ve uygulamalar da hikaye anlatma sürecinin ayrılmaz bir parçası olabilir.	• Kod kullanımı da dahil olmak üzere sunum için etkileşimli çizelgeler ve grafikler olarak geliştirilen ve tasarlanan görselleştirmeler, • Okuyucuların bir haberi keşfetmesine ve anlamasına yardımcı olan aranabilir veri tabanları ve oyunlar da dahil olmak üzere etkileşimli uygulamalar; bu uygulamalar bir veri gazeteciliği projesinin faydasının önemli bir parçası olabilir.	• HTML ve CSS olarak tanımlanan ve JavaScript'i de içerebilen kod kullanımı, • Tableau görselleştirmelerinden D3 JavaScript Kütüphanesine kadar çeşitli görselleştirme yazılımlarının veya programlarının kullanımı, • Python, Django, Flask ve Ruby on Rails gibi webframeworkler ve daha fazlası dahil olmak üzere veritabanı yönetimi ve programlama, • QGIS, CartoDB, Esri, TileMill, GeoDjango ve daha fazlası dahil olmak üzere haritalama uygulamaları, • Sunucu bilgisi ve GitHub, sürümleme ve Çevik yazılım geliştirme tekniklerinin kullanımı.
Yeni gelişen gazetecilik teknolojileri	Veri ve teknolojiyi kullanan yeni gelişmeler.	• Drone Gazeteciliği	• Drone teknolojileri: "Drone gazeteciliği genel olarak insansız hava sistemlerinin haber amaçlı fotoğraf, video ve veri toplamak için kullanılması olarak tanımlanır. Drone Gazeteciliğini drone fotoğrafçılığından ayıran şey, gazetecilik etiğinin uygulanması ve [drone] kullanırken kamu yararının göz önünde bulundurulmasıdır." Matt Waite, Nebraska Üniversitesi'nde uygulama profesörü ve Drone Journalism Lab'ın kurucusu. • Drone teknolojileri, konfigürasyona göre tanımlanan bir uçak gövdesi (sabit kanatlı veya çoklu pilot gibi); çeşitli yeteneklere sahip bir oto pilot (tam otomasyon, küçük denge yardımı, eve dönüş arıza güvenliği işlevi); bir kontrol sistemi (radyo sinyalleri aracılığıyla manuel kontrol, otomatik uçuş yazılımı ve Bluetooth kablosuz bağlantısı); ve bir sensör (kamera, video kamera, multispektral kamera, diğer fiziksel sensör) içerebilir.

Alan	Tanım	Kapsam	Teknik ve Teknolojiler
Yeni gelişen gazetecilik teknolojileri	Veri ve teknolojiyi kullanan yeni gelişmeler.	• Sensör Gazeteciliği	• Sensör teknolojileri, hava kalitesi, hareket veya gürültü seviyeleri gibi fiziksel koşulları ölçmek için çok çeşitli yazılım ve donanımları içerir. Bunlar küçük, taşınabilir bir bilgisayar veya mikro denetleyici ile veri toplamak için kullanılabilir. Raspberry Pi, sensörler gibi cihazları monte etmek için çeşitli giriş/çıkış pinlerine sahip, düşük maliyetli, kredi kartı boyutunda bir bilgisayardır. Benzer şekilde Arduino, sensörler gibi elektronik bileşenlerle prototip oluşturmak için yaygın olarak kullanılan açık kaynaklı bir mikro denetleyici platformudur. Bazı üniversiteler, hava ve su kalitesi gibi çevre koşullarını test etmek gibi belirli proje tabanlı derslerle sensör gazeteciliğine çoktan başlamışlardır.
Yeni gelişen gazetecilik teknolojileri	Veri ve teknolojiyi kullanan yeni gelişmeler.	• Sanal ve Artırılmış Gerçeklik Gazeteciliği	• Uzun zamandır gelişmekte olan bir dijital teknoloji olarak müdelenen sanal gerçeklik (VR) nihayet geniş tüketici pazarına girmeye hazır görünüyor. Samsung, Oculus ve Google, elleriniz ve ayaklarınızı kullanarak etkileşimi kolaylaştırmak için denetleyicilerle birlikte tüketici VR kulaklıkları geliştirdi. Üretim açısından bakıldığında, panoramik görüntüler ve videolar bir dizi kameradan bir araya getirilebilirken, Jaunt şirketi 360 derecelik, sürükleyici formatta 3D video çekmek için bağımsız bir kamera geliştiriyor. New York Times, Los Angeles Times ve PBS “Frontline” sanal gerçekliği kullanmak için keşif girişimleri başlatmış olsalar bile, anlatı, izleyici etkileşimi ve gazetecilik değerlerine ilişkin sorular henüz bu teknolojilerle çözüme kavuşturulmamıştır. Gazetecilik okullarının sadece bu gelişmekte olan teknolojiye maruz kalma ve eğitim sağlaması değil, aynı zamanda değerleri ve en iyi uygulamaları da araştırması gerekiyor.
Hesaplamalı gazetecilik	Gazetecilik hedeflerine ulaşmak için algoritmaların, makine öğreniminin ve diğer yeni yöntemlerin kullanılması. Bu alan, veri raporlama ve gelişmekte olan teknolojilerle örtüşmektedir.	• Gazetecilerin yapılandırılmamış verileri yeni yollarla çıkarmasına yardımcı olan algoritmalar • Belgeleri ve verileri daha iyi yönetmek için yeni dijital platformlar	• Python, Ruby ve R gibi programlama dilleri, • Jupyter gibi gazetecilerin analiz yaparken kod ve düzyazıyı karıştırmalarını ve çalışmalarındaki adımları göstermelerini sağlayan çerçeveler ve uygulamalar, • Doğal dil işleme ve konu modelleme gibi karmaşık hesaplama süreçlerinin kullanımını kolaylaştıran Overview gibi platformlar.

Veri hacminin artışı, büyük veri ile haber hikayeleri oluşturulmaya başlanması, veri haberciliğinin araştırma gazetecilikteki artan önemi haber odalarını veriye

erişim, analiz ve görselleştirme uygulamalarını bilen haberci istihdamına yöneltmiştir. Ancak gazetecilik eğitimi müfredatında basit istatistik ve matematik bilgisine dayanan veri araçlarını kullanmaya yönelik bir içerik olmaması istihdam ihtiyacının daha çok programcılardan sağlanmasını beraberinde getirmiştir. Haber odalarında teknik konuda yetkin ve alan dışından personel istihdamında önemli bir artış olmuştur. Bu durum zaten yeterli istihdam olanağına sahip olmayan gazetecilik alanı mezunları için koşul ve şartları daha da zorlaştırmıştır. Sektörde yaşananlar mevcut gelişmeler ve ihtiyaçlar doğrultusunda gazetecilik eğitiminde düzenleme yapılmasını sağlamıştır. Başta ABD olmak üzere Avusturalya, Kanada ve Avrupa ülkelerindeki iletişim fakültelerinde veri gazeteciliği dersleri programlara eklenmeye başlanmıştır. Veri gazeteciliğiyle ilgili okullarda eğitimin yaygınlaşmaya başlaması ve müfredat oluşturma çalışmaları 2015 yılından itibaren artış göstermiştir (Bhaskaran ve ark., 2024, s.727). Başta ABD olmak üzere Avrupa ülkeleri, Avusturalya, Kanada gibi ülkelerde veri gazeteciliği dersi müfredata eklenmeye başlamıştır.

Veri gazeteciliği eğitiminin mevcut durumunu inceleyen, eğitimin güçlü ve eksik yönlerini ortaya koyan araştırmalar veri gazeteciliği eğitiminin dünyadaki gelişimi hakkında bilgi edinmemize ve Türkiye ile karşılaştırmamıza olanak sağlamaktadır. Böylece Türkiye'deki veri gazeteciliği eğitimini bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirebiliriz. Charles Berret ve Cheryl Phillips (2016) ABD'de akredite 113 gazetecilik programının müfredatını incelemişlerdir. İnceleme sonucuna göre bu okulların yarısından biraz fazlası programlarında veri gazeteciliğine yer vermektedir. Programlarında veri gazeteciliğine yer veren okullarda da ağırlıklı olarak temel veri gazeteciliği becerileri öğretilmektedir. Veri gazeteciliği dersinde öğrencilere teknik bilgiyle birlikte eleştirel düşünme ve yorumlama yetisi de kazandırılması desteklenmektedir. Veriye etik yaklaşım yetisi kazandırılması da veri gazeteciliğinde bir diğer önemli konudur. Berret ve Phillips (2016) gazetecilik bölümlerinde en azından temel becerileri içeren veri gazeteciliği dersi olmasını, farklı disiplinlerle iş birliği içinde olunmasını, mezuniyetten sonra kullanabilmeleri için öğrencilere sunucular sağlanmasını önermektedirler. Ancak sunucuların neden olabileceği veri güvenliği sorununa da dikkat çekmektedirler. Kayt Davies ve Trevor Cullen (2016) Avusturalya'da veri gazeteciliği eğitiminin nasıl olduğunu araştırdıkları çalışmada gazetecilik alanında eğitim veren 25 üniversiteden 35 akademisyenle görüşmüşlerdir. Görüşme kapsamında akademisyenlere veri gazeteciliği kapsamında nasıl bir eğitim verdiklerini, karşılaştıkları zorlukları ve sorunlar karşısında nasıl çözüm ürettiklerini sormuşlardır. Görüşme sonuçlarına göre veri gazeteciliğinde karşılaşılan sorunlar arasında eğitici eksikliği, öğrencilerin matematiksel işlemlere karşı isteksizliği, zaman sınırlılığı ve alan yetersizliği öne çıkmaktadır (s.132, 144). Sergio Splendore ve ark. (2016) Avrupa'daki altı ülkedeki veri gazeteciliği eğitimini karşılaştı-

maya yönelik araştırma yapmışlardır. Araştırmaya dahil edilen ülkeler Birleşik Krallık, Almanya, İsviçre, Hollanda, Polonya ve İtalya'dır. Örneklemeye dahil edilen ülkelerde veri gazeteciliği eğitim müfredatı, öğrenme yöntemleri, araştırmaya konu ülkelerdeki medyanın veri gazeteciliğine yaklaşımı incelenmiştir. Araştırma çıktılarına göre Birleşik Krallık, Almanya, Hollanda ve İsviçre'de veri gazeteciliği eğitimi daha kurumsal bir niteliğe sahipken İtalya ve Polonya'da veri gazeteciliği eğitimi STK'lar ve bağımsız gazeteciler eliyle gerçekleştirilmektedir. Greg Treadwell ve ark. (2016) Yeni Zelanda'da veri gazeteciliği eğitimini incelemişlerdir. Bu kapsamda 2015 yılında, Auckland University of Technology (AUT) ve University of Canterbury (UC)'de yürütülen lisansüstü ve lisans seviyesindeki dersleri kapsayan uluslararası bir projeyi temel almışlardır. Çalışmalarında projenin veri gazeteciliği eğitimine katkısı hem eğiticilerin hem de öğrencilerin karşılaştığı zorluklar ve eksiklikler hakkında bilgi vermişlerdir. Jennifer Leask, 2017 yılında tamamladığı "Data journalism education in Canada: Challenges and opportunities" (Kanada'da veri gazeteciliği eğitimi: Zorluklar ve fırsatlar) başlıklı doktora tezinde Kanada'daki veri gazeteciliği eğitimini incelemiştir. Leasky'nin inceleme sonucuna göre çalışmanın gerçekleştiği dönemde Kanada'daki üniversitelerde lisans ve yüksek lisans düzeyinde eğitim veren çok sayıda gazetecilik programının bulunmasına, medya sektöründe veri gazeteciliği yapan habercilerin yer almasına rağmen veri gazeteciliği eğitimi konusunda çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Kanada'da bazı üniversitelerde veri gazeteciliği ayrı bir ders olarak işlenirken bazılarında da diğer gazetecilik derslerine entegre edilmiştir. Leasky'nin araştırmayı gerçekleştirdiği dönemde beş üniversite ve altı yüksekokulda veri gazeteciliği dersi bulunmaktadır. Veri gazeteciliği eğitiminde karşılaşılan sorunlar arasında öğrencilerin sayısal okuryazarlık eksikliği ile temel veri gazeteciliği becerilerinin müfredata yeterli düzeyde entegre edilmemesi yer almaktadır. Paul Bradshaw (2018) kendi veri gazeteciliği derslerinden yola çıkarak İngiltere'de üniversitelerde yürüttüğü veri gazeteciliği derslerini nasıl işlediği, ders içerikleri ve öğrencilerin derse yaklaşımları hakkında bilgi vermiştir. Veri gazeteciliği eğitiminde öne çıktığını belirttiği iki eğilimi, hızlı ve yavaş veri gazeteciliğini, avantajları ve dezavantajları yönünden tartışmıştır. Bradshaw'a göre teknolojideki gelişmelere koşut bir şekilde veri gazeteciliği pratikleri de değişim göstermektedir. Büyük veri, algoritmalar, yapay zeka gibi gelişmelerin veri gazeteciliğine etkisiyle başa çıkabilmek esnek bir müfredat, farklı teknolojilerde uygulanabilen yetilerin öğretilmesiyle olanaklıdır (Bradshaw, 2018, s.60). Hızlı veri gazeteciliği eğitiminde "öğrencilerin kendilerini içinde konumlandıkları bağlamlarla başlamak, önyargıları sorgulamak ve öğrencilerin mesleki hedefleriyle ilgili uygulamalara odaklanmak önemlidir." Daha çok sorun çözme öne çıkmaktadır. Yavaş veri gazetecilik eğitiminde ise eğitim ders süresiyle sınırlı değildir, ders dışında da veri gazeteciliğine zaman ayırmak gerekmektedir. Aslında veri gazeteciliği dinamik bir eğitim ve üretim sürecini gerektirmektedir. Yani veri

gazetecisi kendini sürekli yeniliklerle beslemelidir (s.64). Geeta Kashyap ve Harikrishnan Bhaskaran (2020) çalışmalarında Hindistan’da veri gazeteciliğinin mevcut durumu, gazetecilik eğitiminde veri gazeteciliğinin rolü, veri gazeteciliği eğitiminde karşılaşılan zorluklar ve veri gazeteciliğinin getirdiği fırsatlar hakkında bilgi vermektedirler. Kashyap ve Bhaskaran’ın tespitlerine göre mevcut durumunda Hindistan’daki gazetecilik eğitimi endüstrinin ihtiyaçlarını karşılama konusunda yetersizdir ancak müfredatta iyileştirmeler yapılarak bu yetersizlik aşılabilecektir. Kashyap ve Bhaskaran veri gazeteciliği ders eğitiminin geliştirilmesi kapsamında eleştirel veri okuryazarlığının da aralarında yer aldığı temel veri gazeteciliği pratiklerinin müfredata entegre edilmesini, veriye etik yaklaşımın öğretilmesini önermektedirler.

Türkiye’de veri gazeteciliği eğitimi ve müfredatına ilişkin yapılan çalışmaları listeleyebilmek amacıyla YÖK Tez merkezinde ve DergiPark’ta “veri gazeteciliği” anahtar kelimesiyle arama gerçekleştirilmiştir. Arama sonucunda erişilen dokümanlar çalışmanın ana konusu olan “veri gazeteciliği eğitimi ve müfredatı” dikkate alınarak incelenmiştir. YÖK Tez Merkezinde veri gazeteciliği konusunda yapılmış toplam 17 tez listelenmiştir. Tezlerin en eskisi 2019 yılında tamamlanmıştır. Tezlerde öne çıkan konular haber kuruluşlarının veri gazeteciliğine yaklaşımı, medya profesyonellerinin veri gazeteciliği algısı, veri gazeteciliği pratikleri açısından ülkeler arası karşılaştırmalar, Türkiye’de veri gazeteciliği eğitimi, veri gazeteciliğinin sorunları ile veri gazeteciliğinin etik boyutudur. Rabia Serttaş (2022), Doç.Dr. Elif Korap Özel danışmanlığında tamamladığı “Türkiye’de Veri Gazeteciliği Eğitimi Üzerine Nitel Bir Araştırma” başlıklı yüksek lisans tezinde Türkiye’de veri gazeteciliği derisi eğitimine ilişkin bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma kapsamında veri gazeteciliği eğitiminin mevcut durumu, eğitimde karşılaşılan sorunlar ve dersle ilgili düzenlemeler hakkında bilgi edinmek ve veri gazeteciliği eğitiminin mevcut durumuna ilişkin çerçeve çizmek amacıyla iletişim fakültelerinin gazetecilik bölümlerinde veri gazeteciliği eğitimi veren akademisyenlerle derinlemesine görüşme gerçekleştirmiştir. Serttaş ve Korap Özel (2024) tarafından hazırlanan “Yükseköğretimde Veri Gazeteciliği Eğitimi İlişkin Nitel Bir Araştırma: Riskler ve Fırsatlar” başlıklı makaleyle de tezden veriler paylaşılmıştır. Türkiye’de veri gazeteciliğinin mevcut durumunu ve sorunlarını ele alan diğer bir tez çalışması da Ezgi Çay’ın (2020), Doç.Dr. Haldun Narmanlıoğlu danışmanlığında hazırladığı “Türkiye’de Veri Gazeteciliğinin Yapısal Sorunları” başlıklı çalışmadır. Bu çalışmada Çay (2020) veri gazeteciliği yapan medya profesyonelleriyle yaptığı görüşmelerden yola çıkarak iletişim fakültelerinde veri gazeteciliği eğitiminin gerekliliğine dikkat çekmiştir. DergiPark üzerinden “veri gazeteciliği” anahtar kelimesiyle yapılan arama sonucunda 26 makale listelenmiştir. Veri gazeteciliği konusunda DergiPark aracılığıyla erişilen en eski makalenin yılı 2016’dır. Bunlardan yukarıda da belirtilen Serttaş ve Korap Özel (2024) ile Ozay ve Bayrakçı (2022)’nin maka-

leleri veri gazeteciliği eğitimiyle ilgilidir. Seçil Ozay ve Serkan Bayrakçı (2022) “Data Journalism in Turkey: Developing a Scale and Measuring Journalists’ Skills” başlıklı makalelerinde veri gazeteciliği ölçeği geliştirerek bu ölçeği Basın İlan Kurumu’nda kaydı bulunan habercilere uygulamışlardır. Uygulama sonucunda habercilerin, haber konusunda yüksek beceriye sahip olduğu ancak veri gazeteciliği becerilerinin düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda yazarlar veri gazeteciliği eğitiminin kurum tarafından yapılan eğitimlere ve haberci yetiştiren okulların müfredatına dahil edilmesini önermişlerdir.

Dünyadaki veri gazeteciliği eğitimine ilişkin araştırma çıktıları ve Türkiye’deki veri gazeteciliğine ilişkin araştırma çıktıları değerlendirildiğinde eğitici konusunda yaşanan sorunlar, veri gazeteciliği konusunda uzman eksikliği, öğrencilerin ilgisizliği ve isteksizliği, öğretilen araç ve yöntemlerdeki farklılıklar şeklinde olup, Türkiye’deki sorunlarla benzer olduğu görülmektedir.

Çalışmanın bundan sonraki bölümünde veri gazeteciliğiyle ilgili yapılan çalışmaların incelenmesi sonucunda saptananlar akılda tutularak Türkiye ve KKTC’deki gazetecilik bölümlerindeki veri gazeteciliği eğitiminin mevcut durumunu ortaya çıkarabilmek amacıyla veri gazeteciliği dersi müfredatları analiz edilmektedir.

Çalışma Tasarımı

Çalışmada sosyal bilimlerde sıklıkla başvurulan yöntemlerden doküman analizi yöntemine başvurulmuştur. Doküman analizi incelenen belgelerin ayrıntılı ve sistematik bir biçimde analiz edilmesine olanak sağlar. Bu belgeler basılı ya da çevrimiçi olabilir. “*Nitel araştırmadaki diğer analitik yöntemler gibi, doküman analizi de anlam çıkarmak, anlayış kazanmak ve ampirik bilgi geliştirmek için verilerin incelenmesini ve yorumlanmasını gerektirir.*” (Bowen, 2009, s.27). Doküman analizi bize birincil kaynaklarla çalışma olanağı da sağlamaktadır. Doküman analizinin aşamaları, öncelikle analiz edilecek belgeleri gözden geçirmek, belgelerin incelemesi sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda analiz kategorilerini belirlemek ve bu kategorileri yorumlamak şeklinde sıralanabilir (Bowen, 2009).

YÖK Atlas aracılığıyla Türkiye’deki ve KKTC’deki iletişim fakültelerinin gazetecilik bölümleri listelenmiş, ardından listedeki gazetecilik bölümlerinin ders müfredatları taranmış ve müfredatında veri gazeteciliği/haberciliği dersi olan programlar saptanmıştır. Müfredatta bu derse yer veren bölümler devlet ve vakıf üniversitesi şeklinde kategorize edilerek, dersin süresi, dersin hangi adla açıldığı, niteliği (teori ve uygulama), amacı, içeriği, haftalık ders planı ve öğrenme çıktılarına ilişkin veriler incelenmiştir. Bologna Sürecine katılan Türkiye, bu sürecin gereği olarak ders detayları açısından yükseköğretimde belirli standartları sağlamayı amaçlamaktadır. Bologna Sürecinin saptadığı kriterlere göre ders içerikleri oluşturulmaktadır. Derslere ilişkin bilgiler

de “*Tanım, amaç, içerik, öğrenme kazanımları, öğretim ve ölçme yöntemleri*” başlıkları altında verilmektedir. Bu çalışmada da örnekleme dahil edilen veri gazeteciliği ders içerikleri doküman analizi yöntemiyle incelenerek müfredattaki benzerlikler, farklılıklar, eksiklikler ve sorunlu yönler saptanmaya çalışılmıştır.

Bulgular

Veri gazeteciliği dersleri ağırlıklı olarak gazetecilik bölümlerinde yer almaktadır. Ancak hem özel hem de vakıf üniversitelerindeki iletişim fakültelerinde yer alan diğer bölümlerde de veri gazeteciliği dersinin müfredata dahil edildiği görülmektedir. Bu araştırmada Türkiye ve KKTC’deki iletişim fakültelerinin sadece gazetecilik bölümlerinde yer alan veri gazeteciliği dersleri örnekleme dahil edilmiştir. 43 fakültenin gazetecilik bölümü müfredatlarında veri gazeteciliği dersi sorgulanmıştır. Toplamda 16 gazetecilik bölümünde veri gazeteciliği dersinin müfredata dahil edildiği görülmüştür. Bu bölümlerin 12’si devlet, 4’ü ise vakıf üniversitesindedir (Tablo 2.). Toplamda 16 bölümün 2’sinde veri gazeteciliği zorunlu ders, 1 4bölümde ise seçmeli ders kategorisinde yer almaktadır. Veri Gazeteciliği ile Veri Gazeteciliği ve Doğrulama adlarıyla gazetecilik bölümlerinin müfredatlarında yer alan derslerin 38 saatini teorik, 6 saatini uygulamanın oluşturduğu saptanmıştır. Ders içerikleri ana hatlarıyla, internet ortamında büyük veriye erişim, veriyi sınıflandırma, filtreleme, temizleme, görselleştirme, anlamlandırma ve haber hikâyesi oluşturma süreçleri üzerine inşa edilmiştir.

Tablo 2. Veri gazeteciliği dersinin yer aldığı üniversiteler

Üniversite Adı	Türü
Anadolu Üniversitesi	Devlet
Çanakkale 18 Mart Üniversitesi	Devlet
Çukurova Üniversitesi	Devlet
Ege Üniversitesi	Devlet
Fırat Üniversitesi	Devlet
İstanbul Üniversitesi	Devlet
Kastamonu Üniversitesi	Devlet
Mersin Üniversitesi	Devlet
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Devlet
Sakarya Üniversitesi	Devlet
Trabzon Üniversitesi	Devlet
Uşak Üniversitesi	Devlet
İstanbul Arel Üniversitesi	Vakıf
İstanbul Aydın Üniversitesi	Vakıf
Üsküdar Üniversitesi	Vakıf
Yakın Doğu Üniversitesi	Vakıf

Veri gazeteciliği ders bilgi paketleri incelendiğinde dersin başlıca amacının; günümüz gazetecilik pratiklerinde önemli bir yere sahip olan büyük veriyle haber üretme süreçleri konusunda katılımcılara temel becerilerin kazandırılması olduğu görülmektedir. Vakıf üniversitelerinden üçünde ders bilgi paketinde dersin amacıyla ilgili bir açıklamaya rastlanmamıştır. Ders bilgi paketlerinde dersin amacı genel olarak “verinin analizi, veriyi anlama becerisi ve gizlenmiş veriden haber üretim yeteneği kazandırmak, veri toplama ve temizlemeye dair temel bilgilerin öğretilmesi, veri analizi ve yorumlama becerilerinin kazandırılması, büyük veri ve analizi alanındaki temel kavramların öğretilmesi, veri görselleştirme yöntemlerinin öğretilmesi, verinin hikayeleştirilmesi ve anlamlı hale getirilme becerisinin kazandırılması, veri gazeteciliğine dair eleştirel bakış kazandırılması, yapay zeka ve veri analizi arasındaki ilişkinin kavratılması, veri setlerinden yararlanılarak haber hikayesinin nasıl üretileceğinin öğretilmesi” şeklinde ifade edilmiştir. Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere ders kapsamında teorik bilgilerin yanında uygulamaya dayalı olarak üretim süreçlerinin öğretilmesi hedeflenmektedir. Bu durum, gazetecilik eğitiminde çoklu ortamları ve yeni iletişim teknolojilerini üretim süreçlerinde kullanmaya dair kazanımları olan derslere ilişkin yönelim ile uyumludur.

Ders içeriklerinde veri gazeteciliği sürecinde kullanımı öğretilen başlıca uygulamalar arasında temel excel bilgisi, veri tabanları, web scraper, tabula, veri haritası oluşturmada Google fusion, veri görselleştirmede Tableau, Infogram, illüstratör yer almaktadır. Dersler 2 fakültenin gazetecilik bölümünde uygulamalı ağırlık olarak gösterilmekle birlikte 5 bölümünün ders içeriğinde de veri gazeteciliği süreçlerine ilişkin uygulama ve öğrenci üretimlerinin değerlendirilmesine ilişkin ders izlencesinin hazırlandığı görülmektedir. Veri güvenliği ve mahremiyeti, büyük veri ve verinin toplumsal etkileri ile veri etiği, yapay zekâ etiği gibi gazetecilik meslek etiği açısından giderek daha fazla önem kazanan konulara sınırlı sayıda ders müfredatında yer verilmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Uluslararası literatüre ilişkin incelenene makalelerde günümüz gazetecilik uygulamalarında veri gazeteciliğinin önemli bir role sahip olduğuna dikkat çekilmektedir (Treadwell ve ark., 2016; Splendore ve ark., 2016; Berret ve Phillips, 2016; Leask, 2017). Öğrencilerin veri gazeteciliği yapabilmeleri ve veri okuryazarı olabilmeleri için veri gazeteciliği temel becerilerinin (veri temizleme, analiz ve görselleştirme) öğretilmesine yönelik içeriklerin veri gazeteciliği dersine entegre edilmesi önerilmektedir (Bradshaw, 2018; Kashyap ve Bhaskaran, 2020). Veri gazeteciliği eğitiminin proje tabanlı olması (Hewett, 2016; Davies, 2018), ders içeriğinin teori ve pratiği birleştirmesi (Splendore ve ark. 2016), disiplinlerarası bir yaklaşımın benimsenmesi (Berret ve Phillips, 2016; Splendore ve ark., 2016) diğer öneriler arasındadır. Ayrıca veri etiği ve şeffaflık (Splendore ve ark., 2016, Leask, 2017, Kashyap ve Bhaskaran, 2020)

konusu da veri gazeteciliği eğitimlerinde yer verilmesi gereken konular arasında öne çıkmaktadır.

Veri gazeteciliği eğitiminde karşı karşıya kalınan sorunların tüm dünyada hemen hemen benzer olduğu görülmektedir. Bu sorunlar temel olarak alanda uzmanlaşmış eğitimci eksikliği, gazetecilik programının müfredat açısından yetersiz olması, veri gazeteciliği eğitiminin yetersizliği, öğrencilerin matematik ve teknoloji korkusu, veri gazeteciliği becerilerinin öğretiminin yetersiz olması, ders kaynağı eksikliği (Berret ve Phillips, 2016; Splendore ve ark., 2016; Leask, 2017; Davies, 2018; Kashyap ve Bhaskaran, 2020) şeklinde sıralanabilir.

Veri gazeteciliği eğitimine ilişkin tespitler üç ana başlık altında ele alınabilir: Öğrenci ilgisizliği ve isteksizliği, eğiticinin rol ve bilişim altyapısındaki eksiklikler olarak sıralanabilir.

Öğrenci ilgisizliği ve isteksizliği: Gazetecilik öğrencileri büyük çoğunluklar sosyal bilimlerde eğitim almış olup matematik eğitimi konusunda yetersizdirler ve rakamlarla iş yapmaktan hoşlanmamaktadırlar (Lan, 2024, s.4; Lewis, 2021, s.4). Matematiksel yönelik bu isteksizlik ve bu duruma eşlik eden matematik ve bilgisayar bilimleri alanındaki eğitim eksikliği tüm dünyadaki gazetecilik eğitimi veren okullarda görülmektedir. Bu durum da gazetecilik öğrencilerinin verileri değerlendirme ve analiz etme becerilerine sahip olmaları önünde engel oluşturmaktadır (Lan, 2024, s.4).

Eğiticinin rolü: Veri gazeteciliği eğitiminin gazetecilik öğrencilerinin ihtiyacına göre şekillenmesinde eğitimciler önemli bir role sahiptir. Fotoğrafçılık ya da habercilik gibi gazetecilik bölümünün temel derslerinin aksine aynı eğitimi veren farklı fakültelerin müfredatında farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar eğiticinin veri gazeteciliğinin gerektirdiği teknik becerilere sahip olma düzeyiyle de doğrudan ilişkilidir (Lewis, 2021, s.6). Eğiticinin sahip olduğu teknik becerilerle doğru orantılı olarak öğrettiği yöntem ve uygulamalar da farklılık göstermektedir. Eğitimcilerin bir bölümü veri analiz ve görselleştirmeyi “elektronik tablolar, veri tabanları ve veri görselleştirme programları kullanarak” öğretirken Python ve R gibi veri analizine olanak sağlayan programları bilen eğitimciler veri gazeteciliği dersi kapsamında bu programları öğretmektedir (Lewis, 2021, s.6). Öğrencilere ve akademisyenlere ücretsiz program ve eğitim desteği sağlayan istatistik ve analiz programı Tableau veri gazeteciliği eğitiminde tercih edilen uygulamalardan biridir (Jones, 2017; Lewis, 2021, s.7). Veri gazeteciliği eğitiminde veri çekme için web scraping, data miner, table capture, tabula gibi, veri görselleştirmede ise data wrapper, raw graphs, infogram, flourish gibi uygulamalar yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Ancak farklı okullarda veri gazeteciliği dersinde öğretilen tekniklerin önemli farklılıklar içermesi gazetecilik öğrencilerinin veri gazeteciliği becerilerinde ciddi farklılıklar oluşturmaktadır.

Bilişim altyapısı eksikliği: Veri gazeteciliği dersinde kullanılan uygulamalar ve programlar kullanılan araçların belirli teknolojik niteliklere sahip olmasını gerektirmektedir. Örneğin Tableau programı Windows 10 ve üzerinde çalışmaktadır. Okullarda hem sayı olarak yeterli bilgisayar bulunmaması hem de bu bilgisayarların güncel yazılımlara sahip olmaması ya da bu yazılımları çalıştırmaması veri gazeteciliği eğitiminde ciddi aksamalara neden olmaktadır.

Veri gazeteciliği dersleri gazetecilik eğitimi veren okulların müfredatına yerleştirilirken gazetecilik eğitiminin gereklilikleri öncelikli olarak göz önünde bulundurulmalı (Lan, 2024, s.3), derste öğretilecek yöntem ve kullanılacak programlar gazeteci adayının ihtiyacına göre seçilmelidir. Bu çalışmanın sınırlılıkları dikkate alındığında bundan sonra veri gazeteciliğiyle ilgili çalışmalarda bu alanda eğitim veren akademisyenlerle ve bu dersi alan öğrencilerle görüşülmesi önerilmektedir. Böylece müfredatta yer alan dersin açılıp açılmadığını (örneğin Mersin Üniversitesi Gazetecilik Bölümü müfredatında yer alan veri gazeteciliği dersi iki dönemdir açılmamaktadır.) ve dersin izlenmede belirtilen akışa göre işlenip işlenmediğini öğrenme imkanı olacaktır. Bu görüşmelerin veri gazeteciliği eğitimine ilişkin sağlıklı değerlendirme yapabilmemizi ve dersin geleceğine ilişkin öngörüde bulunabilmemizi kolaylaştıracağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Berret, C., & Phillips, C. (2016). Teaching data and computational journalism. Columbia School of Journalism. <https://charlesberret.net/shared/2016-berret-phillips-knight-teaching-data.pdf?m=1694776587>
- Bhaskaran, H., Kashyap, G. & Mishra, H. (2024). Teaching data journalism: A systematic review, *Journalism Practice*, 18(3), 722-743. <https://doi.org/10.1080/17512786.2022.2044888>
- Bowen, G.A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- Bradshaw, P. (2018). Data journalism teaching, fast and slow. *Asia Pacific Media Educator*, 28(1), 55-66. <https://doi.org/10.1177/1326365X18769395>
- Çay, E. (2020). Türkiye’de veri gazeteciliğinin yapısal sorunları. Marmara Üniversitesi SBE (Yayınlanmamış Doktora Tezi)
- Davies, K., & Culle, T. (2016). Data journalism classes in australian universities: Educators describe progress to date. *Asia Pacific Media Educator*, 26(2): 132–147. <https://doi.org/10.1177/1326365X16668969>
- Davies, K. (2018). Getting started with data journalism: A baby steps approach. *Asia Pacific Media Educator*, 28(1), 106–111. <https://doi.org/10.1177/1326365X18767460>
- Dinçer, E. (2024). Hard and soft skills revisited: Journalism education at the dawn of artificial intelligence. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 65-78. <https://doi.org/10.30803/adusobed.1462061>
- Heravi, B. R., & Lorenz, M. (2020). Data journalism practices globally: Skills, education, opportunities, and values. *Journalism and Media*, 1(1), 26-40. <https://doi.org/10.3390/journalmedia1010003>
- Hewett, J. (2016). Learning to teach data journalism: Innovation, influence and constraints. *Journalism*, 17(1), 119-137. <https://doi.org/10.1177/1464884915612681>
- Hossain, M. S., & Wenger, D. (2024). Has journalism education kept up with digital transformation? *Journalism & Mass Communication Educator*, 79(2), 129-146. <https://doi.org/10.1177/10776958231224038>
- Kashyap, G., & H. Bhaskaran. (2020). Teaching data journalism: Insights for Indian journalism education. *Asia Pacific Media Educator*, 30(1), 44–58. <https://doi.org/10.1177/1326365X20923200>
- Kirchhoff, S. (2022) Journalism education’s response to the challenges of digital transformation: A dispositive analysis of journalism training and education programs, *Journalism Studies*, 23(1), 108-130, <https://doi.org/10.1080/1461670X.2021.2004555>
- Lan, X. (2024). Reflections on teaching data visualization at the journalism school. arXiv preprint arXiv:2408.04386. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2408.04386>
- Leask, J. (2017). Data journalism education in Canada: Challenges and opportunities

- (Doctoral dissertation). University of Alberta. [https://era.library.ualberta.ca/items/5d157c2d-0a11-469a-bbb7-5ac0e49134e2/view/30c93dd6-199d-4cac-a983-a9c527840daa/Leask%20\(1\).pdf](https://era.library.ualberta.ca/items/5d157c2d-0a11-469a-bbb7-5ac0e49134e2/view/30c93dd6-199d-4cac-a983-a9c527840daa/Leask%20(1).pdf)
- Lewis, N. P. (2021). Defining and teaching data journalism: A typology. *Journalism & Mass Communication Educator*, 76(1), 78-90. <https://doi.org/10.1177/1077695820924309>
- Ozay, S., & Bayrakcı, S. (2022). Data journalism in Turkey: Developing a scale and measuring journalists' skills. *İnsan ve Toplum*, 12(4), 74-98. <https://doi.org/10.12658/M0666>
- Ramsälv, A., Ekström, M., & Westlund, O. (2024). The epistemologies of data journalism. *New Media & Society*, 26(11), 6307-6324. <https://doi.org/10.1177/14614448221150439>
- Rinsdorf, L., & R. Boers (2016). The need to reflect: Data journalism as an aspect of disrupted practice in digital journalism and in journalism education. J. Engel (Ed.). *Promoting Understanding of Statistics About Society. Proceedings of the Roundtable Conference of the International Association of Statistics Education (IASE)*, 2-7. Berlin, Germany
- Royal, C. (2017). Coding the curriculum: Journalism education for the digital age. R. S. Goodman ve E. Steyn (Eds.), *Global journalism education in the 21st century: Challenges & Innovations* (ss. 383-407). Regent Press.
- Serttaş, R. (2022). Türkiye'de veri gazeteciliği eğitimi üzerine nitel bir araştırma. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi SBE (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Serttaş, R., & Korap Özel, E. (2024). Yükseköğretimde Veri Gazeteciliği Eğitimine İlişkin Nitel Bir Araştırma: Riskler ve Fırsatlar. *Yükseköğretim Dergisi*, 14(1), 69-80. <https://doi.org/10.53478/yuksekogretim.1285582>
- Splendore, S., Di Salvo, P., Eberwein, T., Groenhardt, H., Kus, M., & Porlezza, C. (2016). Educational strategies in data journalism: A comparative study of six European countries. *Journalism*, 17(1), 138-152. <https://doi.org/10.1177/1464884915612683>
- Treadwell, G., Ross, T., Lee, A., & Lowenstein, J. K. (2016). A numbers game: Two case studies in teaching data journalism. *Journalism & Mass Communication Educator*, 71(3), 297-308. <https://doi.org/10.1177/1077695816665215>
- Ünal, S. (2022). Dijitalleşmeyle birlikte gazetecilik eğitiminde yaşanan değişim: Güncel tartışmalar ve sorunlar. B. Taşdelen ve F. Ayaz (Eds.). *Bir Yaşam Alanı Olarak Dijital Medya. Kuram, Uygulamalar, Tartışmalar*. (ss.199-2019). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Wach, E., & Ward, R. (2013). Learning about qualitative document analysis. https://opendocs.ids.ac.uk/articles/report/Learning_about_Qualitative_Document_Analysis/26442637?file=48090622
- Yıldız, F., & Ünal, S. (2023). Türkiye'de gazetecilik eğitimine yakından bakmak: Gazetecilik bölüm müfredatları üzerine bir inceleme. İ. Dursuoğlu (Ed.). *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Uluslararası Araştırmalar XXVIII* (ss.153-172). Konya: Eğitim Yayınevi.

BÖLÜM 3

GELENEKSELDEN DİJİTALE HABER MERKEZLERİNİN DÖNÜŞÜMÜ: BROADCAST NEWS FİLMİNDE HABER MERKEZLERİNİN TEMSİLİ

Kenan ATEŞGÖZ¹

¹ Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, ORCID: 0000-0002-2771-4965, e-posta: katesgoz@cu.edu.tr

GİRİŞ

Televizyon haberciliği, 20. yüzyılın sonlarından itibaren, özellikle de 2000’li yılların eşiğinde, köklü bir dönüşüm sürecine girmiştir. Bu dönüşüm, yalnızca haberin içeriği ve sunumu üzerinde değil, haber merkezlerinin işleyişi ve yapısal dinamiklerinde de derin izler bırakmıştır. İletişim ve bilişim teknolojilerinde yaşanan ilerlemeler, habercilik pratiğini dönüştürerek hem üretim süreçlerinde hem de haberin izleyiciye ulaştırılma biçiminde radikal değişikliklere yol açmıştır. 2000’li yıllar öncesinde haber merkezlerinde kolektif ve emek yoğun bir üretim biçimi hâkimken, bu süreçte haberlerin hazırlanışı analog teknolojilerin sınırları içinde şekillenmekteydi. Analog sistemler, haber üretim süreçlerinin her aşamasında farklı birimlerin iş birliğini zorunlu kılan ve bireyler arasında yakın sosyal ilişkiler kurulmasına olanak tanıyan bir ortam yaratmaktaydı (Kuyucu, 2018). Dolayısıyla, o dönemde haber merkezleri yalnızca birer çalışma alanı değil, aynı zamanda ekip ruhunun ve mesleki dayanışmanın somutlaştığı mekânlar olarak işlev görüyordu.

James L. Brooks’un 1987 yapımı Broadcast News (Haberler) filmi, televizyon haberciliğinin bu geçiş dönemine dair önemli bir anlatı sunmaktadır. Film, haber yapımcısı Jane Craig, dış haberler muhabiri Aaron Altman ve televizyon sunucusu Tom Grunick’in etrafında şekillenen olaylar aracılığıyla, analog teknolojilerin hâkim olduğu geleneksel haber merkezlerinden dijital çağın eşiğindeki televizyon haberciliğine uzanan süreci yansıtır. Jane ve Aaron, haber üretiminde saha çalışmasından stüdyo ortamına uzanan geniş bir yelpazede birlikte çalışarak hem mesleki becerilerini hem de birbirlerine duydukları güveni pekiştirirler. Güney Amerika’daki iç savaş bölgelerinde yaptıkları riskli haber çekimleri, gazeteciliğin yalnızca bir bilgi aktarımı değil, aynı zamanda cesaret ve adanmışlık gerektiren bir meslek olduğunu gösterir. Filmde yer alan haber merkezi sahneleri, 2000’li yıllar öncesine ait analog habercilik sistemlerinin işleyişine dair çarpıcı bir portre çizmektedir. Bu sistemde, haberin hazırlanış süreci bir zincirin halkaları gibi birbirine bağlı çeşitli birimlerin uyum içinde çalışmasını zorunlu kılar. Teknik ekip, muhabirler ve yapımcılar arasındaki iş bölümü ve yardımlaşma, haberciliğin kolektif bir çaba olduğunun altını çizer. Özellikle analog teknolojiler, haberciliğin doğasına derinlemesine işlemiş, ekip içindeki sosyal ilişkileri güçlendiren bir faktör olmuştur. Haberin kurgu aşamasında bantların fiziksel olarak elden ele dolaşması, stüdyo içindeki koordinasyonun yüksek düzeyde olmasını zorunlu kılmıştır. Ancak, Broadcast News yalnızca geçmişin haber merkezlerine ışık tutmakla kalmaz; aynı zamanda televizyon haberciliğinde estetik kaygıların ve ticari baskıların giderek belirginleştiği bir dönemi yansıtır. Jane’in mesleki idealizmi, Tom’un izleyiciye hitap eden yüzeysel tarzıyla çelişir. Bu çatışma, televizyon haberciliğinin teknik yetkinlik ve estetik görünüm arasında bir tercih yapmak zorunda olduğu gerçeğini gözler önüne serer. Televizyon ekranında bilgi kadar sunumun da önem kazandığı bu yeni

dönem, gazetecilik pratiklerinin temellerini sarsmakta ve yeni bir habercilik anlayışının doğmasına yol açmaktadır.

Bu kitap bölümü, televizyon haberciliğinin geçirdiği bu yapısal dönüşümü, Broadcast News filmi çerçevesinde ele alarak, haber merkezlerinde yaşanan teknik ve kültürel değişimlerin mesleki etik, kişisel ilişkiler ve medya estetiği üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. İlk olarak gazeteciliğin dönüşümüne genel bir çerçeve sunulacak; ardından haber merkezlerinin yapısal değişimleri detaylandırılacaktır. Son bölümde ise Broadcast News filmi üzerinden televizyon haberciliğinin etik ve estetik boyutları değerlendirilecektir.

GAZETECİLİĞİN DÖNÜŞÜMÜ

Yirmi birinci yüzyılda medya sektörü, ekonomik, teknolojik ve hukuki boyutlarda derin bir dönüşüm geçirerek küresel medya imparatorluklarının ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır. Bu dönüşüm, medya şirketlerinin yalnızca belirli bir medya kolunda faaliyet gösteren yapılar olmaktan çıkıp, farklı medya alanlarında hizmet sunan bütünlüklü yapılarla evrilmesiyle kendini göstermiştir. Günümüzde medya şirketleri, gazete, televizyon kanalları ya da dergi yayınlarının ötesinde, entegre içerik üretimi ve dağıtımını yapabilen kompleks organizasyonlara dönüşmüştür. Bu süreç, medya üretim ve tüketiminde büyük bir paradigma değişikliğine yol açarak, tüketicilerin medya içeriklerine erişim biçimini de köklü bir şekilde değiştirmiştir.

Haber verme işlevi, medyanın en temel fonksiyonlarından birisini oluşturur. Medya, haber verme fonksiyonu üzerinden toplumu bilgilendirirken kamuoyuna toplumda oluşan gündem ve gerçekleşen olaylar hakkında ayrıntılı bilgiler sunar. Televizyon mecrasının icadıyla birlikte radyo ve yazılı basının haber verme işlevlerine yeni özellikler eklenmiştir. Televizyonun hem işitselliği hem de görselliği bir arada barındırması, haberlerin üretimine ve kitlesel dağıtımına önemli bir katkı sağlamış; haber içeriklerini sadece okuma veya dinleme değil, izleme imkânı da sunmuştur. Televizyon mecrasının toplumların gündelik yaşamına girmesi ve yaygınlaşması, kitlelerin toplumsal ve küresel olaylardan haberdar olma biçimlerini köklü bir şekilde değiştirmiştir. 1980'li yıllardan itibaren neo-liberal ekonomik politikalar, özelleştirmenin medya alanındaki etkilerini artırmış, haber yayıncılığının yapısını ve işleyişini dönüştürmüştür (Ateşgöz ve Kılıç, 2023; Kuyucu, 2018).

Bu dönüşümün ardında yatan temel kavramlardan biri yöndeşmedir. Yöndeşme, farklı medya platformlarının, teknolojilerin ve içeriklerin bir araya gelmesini ifade eden dinamik bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Bu olgu, içeriklerin çoklu platformlarda dağıtılmasını ve farklı medya kanallarında şeffaf bir şekilde paylaşılmasını mümkün kılarak medya tüketimini kökten değiştirmiştir (Campbell vd., 2012). Aynı zamanda bu süreç, medya şirketlerinin stratejik planlamalarında kritik bir rol oynamakta ve rekabet avantajı sağlamak için önemli bir faktör haline gelmektedir.

Bu noktada, yöndeşme kavramının akademik literatürde nasıl ele alındığına dair farklı yaklaşımlar dikkat çekmektedir. Literatürde yöndeşme (convergence) kavramı çeşitli biçimlerde kavramsallaştırılmış olup, Aktaş (2007) bu kavramı yöneşme olarak adlandırırken, Tuncel (2003) yöndeşme terimini, Narin (2017) ise yakınsama terimini kullanmıştır. Kavramın ilk kullanımı 1983 yılında Ithiel de Sola Pool tarafından gerçekleştirilmiş olup, Pool'a göre, dijitalleşme ve teknolojik gelişmeler farklı medya kollarını bir araya getirerek yeni bir yapı oluşturmuştur (akt. Shaver ve Shaver, 2003).

Medya içerikleri ve işletmeleri üzerindeki bu yapısal değişimi betimlemek adına dijital teknolojilerin tetiklediği yöndeşme olgusu, alan çalışmalarında temel bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Chen, 2013). Borders (2006) yöndeşmeyi yazılı ve görsel medyanın ortak hareket ederek çoklu medya içerikleri sunması olarak tanımlamıştır. Pavlik ve McIntosh (2004) ise bu olguyu, telekomünikasyon, bilgisayar ve medya teknolojilerinin dijital ortamlarda bütünleşmesi olarak ifade etmiştir. Nightingale (2007) yöndeşmeyi, medyanın kültürel, endüstriyel ve toplumsal yapıları entegrasyonu olarak tanımlarken, Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU), yöndeşmeyi farklı teknoloji ve endüstrileri birleştiren bir süreç olarak değerlendirmiştir (Güngör vd., 2009). Bu gelişimin daha iyi anlaşılabilmesi için yöndeşmenin temel bileşenlerine odaklanmak gerekmektedir. Yöndeşme olgusu, temelde video, ses, bilgisayar ve internet teknolojilerinin bir araya gelmesi olarak tanımlanmaktadır (Albaran, 2009). Son olarak, bu kavramsal tartışmaların medya sektörü üzerindeki yansımalarını irdelemek gerekmektedir. Teknolojik yöndeşme, medya üretim ve tüketim biçimlerini köklü bir şekilde değiştirerek dijital içeriklerin farklı platformlarda erişilebilir hale gelmesine olanak sağlamıştır (Törenli, 2005). Bu bağlamda, telefon, bilgisayar, televizyon ve internet teknolojileri birbirine entegre olmuş; telekomünikasyon, kablolu yayın ve internet hizmetleri tek bir altyapıda buluşmuştur. Bu süreç, medya şirketlerinin daha verimli ve kârlı hale gelmesine katkı sağlarken, izleyici ve tüketici deneyimini de zenginleştirmiştir.

HABER MERKEZLERİNİN DÖNÜŞÜMÜ

Dijitalleşmenin etkileri, medya sektörünün temel yapı taşlarından biri olan haber merkezlerini köklü bir dönüşüme zorlamıştır. Geleneksel haber merkezleri, son yıllarda hızla yöndeşik haber odalarına evrilmekte; bu dönüşüm, teknolojik ilerlemeler, dijitalleşmenin yükselişi ve değişen izleyici alışkanlıklarının bir sonucu olarak kendini göstermektedir. Bu durum, medya ekosisteminin daha esnek ve çok katmanlı bir yapıya bürünmesiyle açıklanabilir. Medya kuruluşları, dijital medya ortamlarının dinamiklerine uyum sağlamak amacıyla yeniden yapılandırma süreçlerine girmiştir (Yıldırım, 2010).

1990'ların ortalarından itibaren akademisyenler ve sektördeki gözlemciler, haber merkezlerinin gelecekte entegre yapılar olacağını öngörmüştür (Deuze, 2004). Dijitalleşme ve internetin yükselişi, basılı gazetelerin tirajları-

nın düşmesine yol açarken, medya kuruluşlarını yeni izleyici kitlelerine ulaşma arayışına itmiştir. Bu bağlamda, medya kuruluşlarının bir zorunluluk olarak farklı platformlara adapte olması gerektiği söylenebilir. Bu süreç, farklı medya platformlarının entegrasyonunu zorunlu kılmış ve haber merkezlerinde yapısal dönüşümlere zemin hazırlamıştır. Araştırmalar, bir haber kuruluşunun yakınsama sürecinde belirli aşamalardan geçmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Ancak, akademisyenler her kuruluş için geçerli tek bir model olmadığını vurgulamaktadır (Lawson-Borders, 2006). Bu durumda, farklı haber merkezlerinin kendi dinamiklerine göre farklı dönüşüm yolları izlediği söylenebilir. Yine de bu dönüşümün son aşamasına ulaşan haber merkezlerinin inovasyon sürecini başarıyla tamamladıkları kabul edilmektedir.

Üretim ve teknoloji alanındaki değişimler, bu dönüşüm sürecinin en belirgin bileşenleri arasındadır. 2000'li yıllar öncesinde haber merkezleri, kolektif bir üretim ortamında, daha geleneksel yöntemlerle faaliyet göstermekteydi. Ancak, iletişim ve bilişim teknolojilerinde yaşanan hızlı ilerlemeler, habercilik süreçlerini kökten değiştirerek, haberin üretim, dağıtım ve tüketiciye ulaşma biçimlerini yeniden tanımlamıştır. Bu değişimin temelinde, analog teknolojilerden dijital araçlara geçiş yatmaktadır. Bu noktada, dijital araçların daha esnek ve hızlı olması nedeniyle haber üretim sürecinde devrim niteliğinde bir dönüşüm sağlandığı söylenebilir. Analog teknolojilerin yavaşlığı, habercilikte hızın artmasının önünde engel teşkil ederken, dijitalleşme haber akışını hızlandırarak medya sektörüne yeni bir ivme kazandırmıştır (Yıldırım, 2010).

Avrupa'da bu dönüşümün ilk örnekleri İskandinav ülkeleri, İngiltere ve İspanya'da görülürken, Amerika'da Media General's Tampa News Center ve The Tribune Group gibi büyük medya şirketleri benzer adımlar atmıştır (Bresser, 2006). Bu örneklerden yola çıkarak, medya sektöründe dijitalleşme sürecinin küresel bir olgu olduğu ve sınırları aşan bir yapıya evrildiği ifade edilebilir. 2004 yılı itibarıyla, Amerika'daki büyük haber kuruluşlarının çoğu haber merkezlerini entegre etme yönünde girişimlerde bulunmuş; The New York Times ve The Washington Post gibi önemli gazeteler, kâğıt baskı ve internet haber odalarını birleştirme yoluna gitmiştir. Yöndeşik haber odalarının yaygınlaşmasında, haber üretimi ve dağıtımında hızın artan önemi belirleyici bir faktör olmuştur (Dailey vd., 2005). Bu durumda, hız faktörünün medya rekabetinde belirleyici bir rol oynadığı söylenebilir. Bunun yanı sıra, ticari kaygılar ve reklam gelirlerinin dijital platformlara kayması, medya kuruluşlarının entegrasyon süreçlerini hızlandıran unsurlar arasında yer almıştır. Bu noktada, ABD merkezli ticari televizyon haberciliği önemli bir örnek teşkil etmektedir. Haber bültenleri, izleyici taleplerini karşılayacak şekilde tasarlanmış; yüksek izlenme oranlarına ulaşmak amacıyla ilgi çekici, olay odaklı içeriklerle zenginleştirilmiştir. Bu durum, ticari kaygıların habercilik süreçlerinde baskın bir faktör olduğunu göstermektedir. Bu yaklaşım, kamu yayıncılığının kamu yararını önceleyen yapısının aksine, ticari hedeflere odaklanan bir habercilik anlayışını

beraberinde getirmiştir (Şeker, 2007). Bu noktada, ticari televizyon haberciliğinin izleyici beklentilerini yönlendirme gücüne sahip olduğu söylenebilir.

Haber merkezlerindeki dönüşüm süreçlerini modellemek amacıyla çeşitli akademik çalışmalar yürütülmüştür. Dailey ve arkadaşlarının (2005) geliştirdiği model, haber merkezlerinin çapraz geliştirme (cross promotion), kopyalama (cloning), iş birliği ve rekabet (coopetition), içerik paylaşımı (content sharing) ve tam yöndeşme (full convergence) aşamalarından geçerek evrildiğini göstermektedir. Bu model, medya kuruluşlarının entegrasyon süreçlerinde izledikleri yol haritasını özetlemektedir. Özellikle tam yöndeşme aşamasında, medya kuruluşları haber üretim ve dağıtımında tam bir iş birliği içinde çalışmaktadır (Aviles ve Carvajal, 2008). Bu durumda, tam yöndeşme aşamasının medya kuruluşları için nihai hedef olduğu söylenebilir. Ancak bu süreç yalnızca teknik bir entegrasyondan ibaret değildir. Haber merkezlerinde kültürel ve yapısal değişimler de bu sürecin ayrılmaz bir parçasıdır. Dailey vd. (2005), yöndeşik haber odalarının hızlı bir şekilde uygulanmasının gazetecilerin ve yöneticilerin uyum sağlama süreçlerinde çeşitli zorluklar yaratabileceğini belirtmektedir. Bu noktada, entegrasyon sürecinde insan faktörünün göz ardı edilemeyeceği söylenebilir. Haber merkezi yöneticileri, entegrasyonun birimlerin kimliklerini kaybetmesine ve haber kalitesinde düşüşe neden olabileceği endişesini taşımaktadır. Ancak, medya sektörü genelinde yöndeşik haber odalarının gelecekte norm haline geleceğine yönelik yaygın bir inanç söz konusudur (Killebrew, 2005). Sonuç olarak, yöndeşik haber odaları medya sektöründe kaçınılmaz bir dönüşümü temsil etmektedir. Bu süreç, gazetecilerin rolünü yeniden tanımlamakta, medya üretim süreçlerini çok platformlu hale getirmekte ve habercilik pratiğinde yeni bir dönemi başlatmaktadır. Editörler ve gazeteciler, dijitalleşen medya ortamlarına uyum sağlamak için mesleki gelişimlerini sürdürmekte ve medya sektöründe sürdürülebilir bir yapı oluşturulmasına katkıda bulunmaktadır (Singer, 2008).

BROADCAST NEWS (HABERLER) (YÖNETMEN: JAMES L. BROOKS, 1987)

Görsel 1: Broadcast News (Haberler) Film Afişi (URL-1)

Filmin Yapım Bilgileri

Yönetmen: James L. Brooks

Senaryo: James L. Brooks

Oyuncular: William Hurt (Tom Grunick), Albert Brooks (Aaron Altman), Holly Hunter (Jane Craig), Robert Prosky (Ernie Merriman), Lois Chiles (Jennifer Mack), Joan Cusack (Blair Litton), Peter Hackes (Paul Moore), Christian Clemenson (Bobby), Jack Nicholson (Bill Rorish), Robert Katims (Martin Klein), Ed Wheeler (George Weln), Stephen Mendillo (Gerald Grunick), Kimber Shop (Young Tom), Dwayne Markee (Young Aaron), Gennie James (Young Jane), Leo Burmester (Jane'in Babası), Amy Brooks (Elli Merriman), Jane Welch (Anne Merriman)

Bu bölümde, Broadcast News filminde haber merkezlerinin temsiline yer verilmiştir. İlk olarak filmin yapım bilgileri, özeti ve olay akışı ele alınmış; ardından, Broadcast News filminde olayların haber merkezi odağında nasıl geliştiği analiz edilmiştir. Filmin yapım süreci ve temaları, haber merkezlerinin işleyişine dair sunduğu çarpıcı anlatılarla incelenmiş ve filmin medya sektöründe dijitalleşme öncesi döneme dair sunduğu perspektif değerlendirilmiştir. Görsel 1'de filmin afişine yer verilmiştir. Afiş, filmin genel atmosferini ve karakterler arasındaki dinamikleri görsel bir çerçevede yansıtarak incelemenin bağlamını güçlendirmektedir.

Yapımcı: James L. Brooks

Yapım: Amercent Films, American Entertainment Partners L. P., Gracie Films

Yapım Yılı: 1987

Kurgu: Richard Marks

Süre: 157 Dakika

Ülke: Amerika Birleşik Devletleri

Filmin Özeti

James L. Brooks'un Broadcast News (Haberler) filmi, 1980'lerin televizyon haberciliği ortamında geçen ve medya dünyasının dinamiklerini kişisel ilişkiler ekseninde ele alan bir yapımdır. Film, televizyon kanalında çalışan üç ana karakterin mesleki rekabeti ve duygusal çatışmalarını merkeze alarak, haber yapım süreçlerine dair derin bir gözlem sunar. Filmin merkezinde, mesleğinde son derece yetkin ancak özgüven eksikliği yaşayan muhabir Aaron Altman, daha az bilgili ancak karizmatik ve telejenik olan yeni muhabir Tom Grunnick ve hırslı, nevrotik ve idealist bir yapımcı olan Jane Craig yer alır. Aaron ve Tom, Jane'in dostluğunu, mesleki saygısını ve romantik ilgisini kazanmak için rekabet eder. Bu durum, yalnızca kişisel bir aşk üçgeni yaratmakla kalmaz; aynı zamanda televizyon haberciliğinde yetkinlik ve estetik görünüm arasındaki gerilimi de temsil eder. Jane Craig, haberlerin eğlence unsurlarıyla harmanlandığı ve yüzeysel içeriğin ön plana çıktığı yeni medya trendlerine karşı eleştirel bir tutum sergilerken, Tom Grunnick bu trendin bir temsilcisi olarak ekrana çıkar. Jane'in Tom'a duyduğu romantik ilgi, onun mesleki değerleriyle çatışır. Bu durum, Jane'in kariyer yolculuğunda önemli bir ikilem yaşamasına neden olur. Diğer yandan, Aaron Altman ise Jane'in ideallerine ve mesleki ahlakına daha yakın durmakla birlikte, Tom'un fiziksel cazibesine karşı dezavantajlı bir konumda bulunur. Aaron, Jane'e olan aşkını açıkça ifade ederken, mesleki duruşunu da kaybetmeden Tom'u bu yarışta geride bırakmaya çalışır. Film, yalnızca bireysel ilişkiler üzerinden ilerlemekle kalmaz; televizyon kanalında yaşanan kurumsal değişimler ve işten çıkarılma süreçleri gibi yapısal dönüşümleri de ele alır. Kanalın, bütçe kesintileri ve organizasyonel yeniden yapılanmalar çerçevesinde çalışanları arasından kimlerin görevde kalacağına dair aldığı kararlar, karakterlerin kariyer planlarını doğrudan etkiler. Bu bağlamda, Broadcast News yalnızca bir romantik gerilim filmi değil, aynı zamanda haber yapımcılığının etik ve estetik boyutları arasında sıkışan medya profesyonellerinin hikâyesidir. Sonuç olarak, film hem televizyon haberciliğinin dönüştüğü bir dönemi hem de bu dönüşümün bireyler üzerinde yarattığı baskı ve çatışmaları başarılı bir şekilde yansıtır. Broadcast News, mesleki ide-

aller ile bireysel arzular arasındaki gerilimleri ve medya dünyasının yüzeysel cazibesi ile derinlikli habercilik arasındaki çatışmayı gözler önüne seren etki-leyici bir anlatı sunmaktadır (URL-2).

Filmin Olay Akışı

1981 yılında Washington D.C.'de geçen Broadcast News, ulusal bir televizyon kanalında başarılı bir haber yapımcısı olarak görev yapan Jane Craig'in (Holly Hunter) mesleki ve kişisel çatışmalarını konu edinmektedir. Jane, yerel yayıncılar için düzenlenen bir konferansta gazetecilik etiği ve habercilik anlayışı üzerine tutkulu bir açılış konuşması yapar. Konuşmasında, meslektaşlarını, giderek artan sansasyonel ve yüzeysel habercilik eğilimlerine karşı uyararak, gazetecilik dürüstlüğünü korumanın önemine dikkat çeker. Ancak, katılımcıların büyük çoğunluğu konuşma sırasında salonu terk eder. Konferansın ardından, yakışıklı ancak mesleki bilgi birikimi yetersiz olan sunucu Tom Grunick (William Hurt), Jane'in konuşmasına iltifat eder ve akşam yemeği davetini kabul eder. Otel odasına döndüğünde Tom, yayında sunduğu haberlerin çoğunu tam anlamıyla kavrayamamasının verdiği rahatsızlığı dile getirir. Tom'un, kariyerindeki başarının büyük ölçüde görünüşüne dayandığını fark etmesi, içsel bir huzursuzluk yaratır. Jane, Tom'a mesleki yeterliliklerini geliştirmesi gerektiğini samimi bir şekilde ifade eder. Ancak Tom, Jane'in bu açık sözlü yaklaşımını eleştirel bularak kırılır ve otelden ayrılır. O gece geç saatlerde Tom, Jane'i arayarak haber kanalında yeni bir sunucu olarak işe alındığını bildirir. Tom'un kanaldaki ilk haftasında, Jane'in profesyonel disiplini ve yoğun çalışma temposundan çekinir; ancak sürekli olarak Jane'den rehberlik talep eder. Jane'in yönlendirmeleri sonucunda, Tom'un ürettiği bir haber fikri ağ yönetimi tarafından olumlu karşılanır ve Tom'un kendine olan güvenini artırır. Zaman içinde Jane, Tom'un mesleki yetersizliklerine rağmen ona karşı karmaşık duygular beslemeye başlar.

Libyalıların İtalyadaki bir ABD askeri üssüne düzenlediği bombalı saldırı sırasında, kanalın yöneticisi Paul Moore (Peter Hackles), Tom'un sunucu olarak görev yapacağı canlı bir son dakika yayını planlar. Jane, meslektaşı Aaron Altman'ın (Albert Brooks) bu pozisyon için çok daha nitelikli olduğunu savunarak itiraz eder. Ancak Paul, Jane'in önerisini dikkate almaz. Yayın sırasında Aaron, telefonda Jane'e haberle ilgili önemli bilgileri aktarır ve Jane de bu bilgileri Tom'a kulaklık aracılığıyla ileterek haberin kusursuz bir şekilde sunulmasını sağlar. Tom, bu başarılı iş birliğini "harika bir ilişki" olarak tanımlar ve ekip çalışmasından duyduğu memnuniyeti dile getirir. O gece, Jane, Aaron'un evine gider ve onun sarhoş halde olduğunu görür. Aaron, Jane'e duygusal yakınlığını ima eder; ancak Jane, ona dostane bir şekilde veda öpücüğü vererek iş arkadaşlarıyla buluşmak üzere aceleyle oradan ayrılır. Jane, partide Tom'u yalnız yakalamayı umarken, Tom'un bir kadın meslektaşıyla partiden ayrıldı-

ğını fark edince hayal kırıklığı yaşar. Zamanla Jane'in Tom'a olan ilgisi artar ve Jane, karşılıklı çekimlerinin farkına vardığı bir akşam yemeği davetiyle Tom'la buluşur. Tom, o gece, randevuya tecavüzün artan tehlikeleri üzerine hazırladığı ilk kişisel haber görevini sunar. Başlangıçta bu konu Jane tarafından hafife alınır; ancak haberin duygusal derinliği ve etkisi, Jane'in mesleki bakış açısını yeniden gözden geçirmesine sebep olur.

Aaron, Jane'in ilgisinin Tom'a kaydığını fark ederek, ona olan duygularını itiraf eder. Jane, Tom'a olan hislerini Aaron'a açıklar ve Aaron'un yemek teklifini reddeder. Aaron'un samimi itirafı karşısında şaşırان Jane, ne yapacağından emin olamaz ve Tom'u arayarak buluşmalarına gecikeceğini bildirir. Ertesi gün haber merkezinde Jane ve Tom, önceki gece yaşananları konuşarak aralarındaki gerilimi giderirler. Film, televizyon haberciliğinin profesyonel dünyasında etik değerler, kariyer hedefleri ve kişisel ilişkiler arasındaki ince dengeyi gözler önüne seren bir anlatı sunar. Jane, Tom ve Aaron arasındaki dinamik, yalnızca kişisel çatışmaları değil; aynı zamanda medya dünyasında yetkinlik, estetik ve etik değerlerin çarpışmasını yansıtmaktadır.

Broadcast News (Haberler) Filminde Olay Akışının Haber Merkezi Odağındaki Gelişimi

Broadcast News filmi, televizyon haberciliğinin iç dinamiklerini ve haber merkezlerinde yaşanan dönüşümleri, karakterlerin mesleki ve kişisel yolculukları üzerinden anlatan çarpıcı bir yapıttır. Film, televizyon kanalında çalışan yapımcılar, muhabirler ve sunucular arasındaki rekabeti ve iş birliğini gözler önüne sererken, habercilik etiği, ticari kaygılar ve bireysel kariyer hedefleri arasındaki gerilimi de başarıyla işlemektedir. Olay örgüsünde, haber merkezinde meydana gelen yapısal değişimler ve işten çıkarmalar, karakterlerin mesleki hayatlarında önemli kırılma noktalarına yol açar. Bu bağlamda, film boyunca haber merkezi odağında gelişen olaylar, televizyon haberciliğinin dönüm noktalarını ve karakterlerin bu değişime verdiği tepkileri yansıtır. Özellikle televizyon kanalında yaşanan yeniden yapılanma süreci hem kurumsal yapıda hem de bireylerin kariyer yolculuklarında köklü değişiklikler yaratmaktadır. Televizyon kanalında yaşanan yeniden yapılanma süreci, kurum içi dengeleri köklü bir şekilde değiştirmekte ve çalışanlar arasında çeşitli pozisyon değişikliklerine yol açmaktadır. Bu süreçte, haber müdürü Paul Moore ile sunucu Bill Rorish arasında, haber merkezinde gerçekleştirilecek işten çıkarmalar üzerine kritik bir görüşme gerçekleşir (Görsel 2).

Görsel 2: Televizyon kanalında haber müdürü olarak çalışan Paul Moore ile haber sunucusu olarak çalışan Bill Rorish'in nin haber merkezindeki işten çıkarmalar hakkında görüşmesi (URL-3)

Kanalın yeniden yapılandırılma kararları çerçevesinde, Jane Craig'in kıdemli yapımcı Ernie Merriman'ın yerine atanması dikkat çekici bir gelişme olarak öne çıkar. Aynı zamanda Tom Grunick, Londra'daki ağ ofisine terfi ettirilerek uluslararası bir pozisyona getirilir. Bu yeniden yapılanma sürecinde, Paul Moore, Aaron Altman'ı "uygun maliyetli" bir muhabir olarak görevde tutma kararı alır. Ancak Aaron, bu durumu kişisel bir başarısızlık olarak değerlendirir ve daha fazla takdir görebileceği Portland, Oregon'da sunulan başyapımcı pozisyonunu kabul ederek sessizce istifa eder. Yeni görevine başlamadan bir hafta önce Tom, Jane'i iş ortamının dışında birbirleriyle olan uyumluluklarını test etmek amacıyla tatile çıkmaya ikna eder. Bu süreçte, Tom'un kararından duyduğu memnuniyetsizlikle boğuşan Aaron, Jane ile kahve içmek için bir araya gelir. Görüşme sırasında Aaron, Tom'un randevu tecavüzü üzerine hazırladığı haber bülteni sırasında ekranda yapmacık bir şekilde ağladığını ve izleyicileri duygusal olarak manipüle ettiğini dile getirir. Bu durum, Jane'in Tom'a duyduğu güveni sarsar ve Tom'un etik değerlerini sorgulamasına neden olur. Tatil planlarından vazgeçen Jane, Tom'un mesleki etik anlayışından rahatsızlık duyarak onunla olan ilişkisini sonlandırır. Film, yedi yıl sonrasında, 1987 yılında bir yayın konferansında Jane, Aaron ve Tom'un yeniden bir araya gelmesiyle sona erer. Her biri kariyerlerinde istikrar kazanmış ve aile hayatlarında farklı yollar izlemiştir. Tom ve Aaron aileleriyle birlikte kariyerlerine

devam ederken, Jane, New York'ta prestijli bir pozisyon olan yönetici editörlük görevini kabul eder ve başka biriyle ilişkisine mutlu bir şekilde devam ettiğini açıklar. Bu buluşma, karakterlerin hem kişisel hem de mesleki yolculuklarının farklı yönleri evrildiğini simgeler. Bu sahne, medya endüstrisindeki profesyonel rekabetin bireyler üzerindeki etkisini vurgularken, haber merkezlerinde yaşanan etik ikilemleri ve kişisel ilişkilerin karmaşıklığını ön plana çıkaran önemli bir anlatı unsuru olarak değerlendirilebilir.

Görsel 3: Televizyon kanalında haber yapımcısı olarak çalışan Jane, haber muhabiri Aaron ve muhabirlikten haber sunuculuğuna geçiş yapan Tom (URL-3)

Televizyon kanalında haber yapımcısı olarak görev yapan Jane Craig ve dış haberler muhabiri Aaron Altman, Washington D.C.'de faaliyet gösteren ulusal bir haber kanalında birlikte çalışmaktadır (Görsel 3). İkilinin haber üretim süreçleri hem stüdyo ortamında hem de saha çalışmalarında yoğun bir iş birliği ve dayanışma çerçevesinde gerçekleşmektedir. Jane ve Aaron'un gerçekleştirdiği dış haberlerin bir kısmı, tehlikeli coğrafyalarda ve riskli durumlarda çekilmektedir. Özellikle Güney Amerika'da iç savaşın hüküm sürdüğü bölgelerde, gerillalar arasında ve silahlı çatışmaların ortasında gerçekleştirilen haber çekimleri, ikilinin habercilik pratiklerindeki cesareti ve mesleki adanmışlığı gözler önüne sermektedir. Bu sahneler, gazetecilik mesleğinin sadece haberin iletilmesi değil, aynı zamanda zorlu koşullarda toplumun doğru bilgiye erişimini sağlamak için gösterilen çabanın bir yansımasıdır. Jane ve Aaron, bu tehlikeli ortamların ardından haber kanalına döndüklerinde, çektikleri görüntüleri diğer teknik ekip üyeleriyle birlikte haber bültenine dönüştürmektedir. Bu süreç, haber merkezi içinde kolektif bir çalışma ortamını teşvik etmekte ve

çalışanlar arasındaki mesleki bağları güçlendirmektedir. Özellikle 2000'li yıllar öncesindeki analog habercilik düzeni, haberlerin daha geleneksel yöntemlerle üretilmesini gerektirmekte ve bu durum çalışanlar arasında daha yakın ve samimi bir iş birliği kültürünü desteklemektedir. Analog teknolojinin doğası gereği, haber üretiminde ekiplerin birbirine olan bağımlılığı artmakta ve haberin son haline getirilmesi, birden fazla kişinin koordineli çalışmasını zorunlu kılmaktadır. Bu kolektif çalışma ortamı, yalnızca teknik bir zorunluluğun ötesinde, aynı zamanda habercilik anlayışının temel taşlarından biri haline gelmiştir. Jane ve Aaron'un sahadaki tecrübeleri ve stüdyo ortamındaki iş birlikleri, onların yalnızca meslektaş değil, aynı zamanda yakın dost olmalarına olanak tanımıştır. Bu iş birliği modeli, haber merkezlerinde o dönemde yaygın olan yardımlaşmalı ve dayanışmacı habercilik kültürünün bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Filmde, Jane ve Aaron'un mesleki ilişkileri, haber merkezinin kolektif yapısını vurgularken, aynı zamanda televizyon haberciliğinin 20. yüzyılın sonlarındaki etik ve mesleki dinamiklerine de ışık tutmaktadır. Bu bağlamda, analog habercilik düzeninin yarattığı iş ortamının, günümüz dijital habercilik anlayışından farklı olarak, daha organik ve insani bağlar üzerine kurulu olduğu söylenebilir.

SONUÇ

Broadcast News filmi, televizyon haberciliğinin dönüşüm sürecini merkeze alarak gazetecilik mesleğinin geçirdiği yapısal, etik ve teknolojik değişimleri çarpıcı bir şekilde gözler önüne sermektedir. Film, gazeteciliğin yalnızca bilgi aktarma ve haber sunma işleviyle sınırlı olmadığını; aynı zamanda mesleki idealler, etik değerler ve bireysel kariyer hedefleri arasındaki gerilimin bir yansıması olduğunu göstermektedir. Özellikle 1980'li yıllarda televizyon haberciliğinin hızla yükseldiği bir dönemde, haber merkezlerinin geçirdiği dönüşüm, medya sektöründe teknolojik gelişmelerin ve ticari baskıların gazetecilik pratiklerini nasıl yeniden şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Filmde, Jane Craig'in titizlikle savunduğu etik gazetecilik anlayışı, televizyon ekranında daha popüler hale gelen Tom Grunick'in sunum odaklı habercilik yaklaşımıyla keskin bir çatışma içindedir. Bu iki karakter arasındaki çekişme, yalnızca bireysel bir rekabet olarak kalmaz; aynı zamanda gazeteciliğin ticari kaygılar ve izleyici odaklılıkla nasıl bir dönüşüm geçirdiğinin temsili olarak okunabilir. Aaron Altman'ın mesleki dürüstlüğü ve derinlikli habercilik anlayışı, yüzeysel ancak etkili bir sunum yapan Tom Grunick karşısında geri planda kalırken, bu durum televizyon haberciliğinde nitelikten çok formun öne çıkmaya başladığı bir dönemi simgeler.

Haber merkezlerinin dönüşümü de film boyunca güçlü bir şekilde vurgulanır. Televizyon kanallarında yaşanan işten çıkarmalar, kadro değişiklikleri ve yeniden yapılanma süreçleri, medya endüstrisinin ekonomik baskılar altında nasıl şekillendiğini yansıtır. Film, haber merkezlerinde analog teknolojinin hâkim olduğu, kolektif ve emek yoğun bir çalışma kültürünün giderek yerini bi-

reysel rekabetin ve ticari başarı odaklı yapılanmaların aldığı bir döneme işaret etmektedir. Jane ve Aaron'un iş birliği içinde yürüttüğü haber yapım süreçleri, analog dönemin dayanışmacı yapısını yansıtırken, Tom'un yükselişi bireysel yeteneklerin ve televizyon estetiğinin giderek belirleyici hale geldiği yeni bir medya anlayışını simgeler. Broadcast News, gazeteciliğin dönüşümünü sadece teknik değişimlerle sınırlamaz; film aynı zamanda haber merkezlerinde yaşanan kültürel dönüşümü de ön plana çıkarır. 1980'li yılların televizyon haberciliği ortamı, haberlerin toplumsal bir sorumluluk olarak görüldüğü dönemden, izleyici çekmeye yönelik bir medya anlayışına doğru evrilmektedir. Bu süreçte, bireysel etik anlayış ile kurumsal çıkarlar arasındaki gerilim, filmde karakterlerin yaşadığı içsel çatışmalar aracılığıyla yansıtılmaktadır.

Sonuç olarak, Broadcast News, televizyon haberciliğinin dönüşümüne dair önemli bir anlatı sunmakta ve bu dönüşümün medya profesyonelleri üzerindeki etkilerini gözler önüne sermektedir. Film, haberciliğin etik, estetik ve ticari boyutlarını sorgulayan bir çerçeve çizmekte ve medya dünyasının dinamik yapısına dair önemli ipuçları barındırmaktadır. Televizyon haberciliğinin değişen yapısını anlamak için önemli bir referans noktası olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Aktaş, C. (2007). Yeni medyanın geleneksel medya ile karşılaştırılması. G. Erol (Ed.), *Medya üzerine çalışmalar* içinde (s. 107-120). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Albarran, A. B. (2009). *Management of electronic media*. Belmont, CA: Wadsworth Cengage Learning.
- Ateşgöz, K. ve Kılıç, D. (2023). *Haberin dijital dönüşümü ve değişen habercilik pratikleri*. İstanbul Eğitim Yayınevi.
- Aviles, J., Alberto, G. ve Carvajal, M. (2008). Integratedand cross-media newsroom convergence: Two models of multimedia news production-the cases of Novotecnica and LaVerdad multimedia in Spain. *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies*, 14 (2), 221-239.
- Borders, G. L. (2006). *Media organizations and convergence: Case studies of media convergence pioneers*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., Publishers.
- Bressers, B. (2006). Promise and reality: The integration of print and online versions of major metropolitan newspapers. *The International Journal on Media Management*, 8(3), 134-145.
- Campbell, R., Martin, C. R. ve Fabos, B. (2012). *Media and culture: An introduction to mass communication*. USA: Macmillan.
- Chen, C. L. (2013). Convergence of new and old media: new media representation in traditional news. *Chinese Journal of Communication*, 2 (6), 183-201.
- Dailey, L., Demo, L. ve Spillman, M. (2005). The convergence continuum: A model for studying collaboration between media newsrooms. *Atlantic Journal of Communication*, 13(3), 150-168.
- Deuze, M. (2004). What is multimedia journalism? *Journalism Studies* 5(2), 139-152.
- Güngör, M., Kibar, Y. Ş., Yılmaz, R. ve Tekin, M. A. (2009). *Yakınsama: Telekomünikasyon ve medya sektörleri açısından düzenlemelere etkileri*. Ankara: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Sektörel Araştırma ve Stratejiler Dairesi Başkanlığı.
- Killebrew, K. C. (2005). *Managing media convergence*. Ames, IA: Blackwell Publishing.
- Kuyucu, M. (2018). *Türkiye’de geleneksel medyada yayın yapan tematik TV haber kanallarının dijital kuşatma altında olan yeni neslin bakış açısından niteliksel değerlendirilmesi*. 4th International Conference on Advances in Education and Social Sciences, 15-17 Ekim 2018, İstanbul, Türkiye, (s. 548-562).
- Lawson-Borders, G. (2006). *Media organizations and convergence: Case studies of media convergence pioneers*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Narin, B. (2017). *Gazetecilik 2.0: İnternet gazeteciliğinde hipermetinsellik*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Nightingale, V. (2007). New media worlds? V. Nightingale ve T. Dwyer (Editörler.),

- Challenges for convergence* içinde (s. 19-36). Sydney: Oxford University Press.
- Pavlik, V. J. ve McIntosh, S. (2004). *Converging media: A new introduction to mass communication*. New York: Oxford University Press, Inc.
- Shaver, D. ve Shaver, M. A. (2003). The impact of concentration and convergence on managerial efficiencies of time and cost. A. B. Albarran and A. Arrese (Editörler), *Time and media markets* içinde (s. 61-79). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., Publishers.
- Singer, J. B. (2004). Strange bedfellows? The diffusion of convergence in four news organizations. *Journalism Studies*, 5(1), 3-18.
- Şeker, M. (2007). Televizyon haberciliğinde küresel format ve haberciliğe etkileri. *Selçuk İletişim*, 4(4), 36-44.
- Törenli, N. (2005). *Bilişim teknolojileri temelinde haber medyasının yeniden biçimlenişi: Yeni medya, yeni iletişim ortamı*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Tuncel, S. H. (2003). Yeni iletişim teknolojilerinde yöndeşme ve yerel medya. S. Alan-kuş (Ed.), *Yeni iletişim teknolojileri ve medya* içinde (s. 91-97). İstanbul: İletişim Vakfı Yayınları.
- Yıldırım, B. (2010). Gazeteciliğin dönüşümü: yöndeşen ortam ve yöndeşen gazetecilik. *Selçuk İletişim*, 6(2), 230-253.

İnternet Kaynakları

URL-1: <https://www.imdb.com/title/tt0092699/> (E.T.17.10.2024).

URL-2: https://www.imdb.com/title/tt0092699/fullcredits/?ref_=tt_cst_sm (E.T.17.10.2024).

URL-3: https://www.imdb.com/title/tt0092699/plotsummary/?ref_=tt_stry_pl (E.T.20.10.2024).